

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΜΟΥΣΕΙΩΝ**

**ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ:
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΙΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΠΟΛΕΜΟ**

Ονοματεπώνυμο σπουδαστή: Ξενικάκης Ανανιάδης Μιχάλης

Εποπτεύουσα καθηγήτρια: Αλεξοπούλου Κατερίνα

ΠΥΡΓΟΣ ΗΛΕΙΑΣ – 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη συγκεκριμένη πτυχιακή έρευνα μελετάται η έννοια της συλλεκτικότητας, γίνεται μία σύντομη προσέγγιση στη ψυχολογία του συλλέκτη και εξετάζεται η δυνατότητα συμβολής της ιδιωτικής συλλογής στα δημόσια μουσεία. Αποτελεί έρευνα περίπτωσης. Περιγράφεται η συλλογή, ο τρόπος που λειτουργεί και πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί η λειτουργία της. Καταγράφεται λεπτομερώς το τμήμα της συγκεκριμένης ιδιωτικής συλλογής που αναφέρεται στη Μάχη της Κρήτης το οποίο θα μπορούσε να πλαισιώσει ένα δημόσιο μουσείο της Μάχης της Κρήτης. Εξετάζεται δηλαδή η δυνατότητα ανάπτυξης μίας συλλογής ώστε να μπορέσει να αποτελέσει μόνιμη ή προσωρινή έκθεση σε μουσείο ή/και αντικείμενο εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε αυτό. Γίνεται προσπάθεια να οριοθετηθεί η κινητικότητα των μουσειακών αντικειμένων με βάση το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο. Τέλος, αναδεικνύονται συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ της υποκειμενικότητας του συλλέκτη και του πολιτισμικού- ολιστικού μοντέλου που το σύγχρονο μουσείο προβάλλει.

DISSERTATION SUMMARY

This dissertation explores ways of incorporating private collections in State museums and examines how a private collection can actually enhance and ameliorate a State museum in the framework of either a temporary tribute or a thematic exhibition.

It starts by briefly inspecting the motives of a potential collector and the first steps of building up a collection and tries to define collectivism. It moves on to the case study of the writer's private collection of World War II items and after a description of it and a presentation of methods of documentation explores ways it could benefit a relevant State museum.

It refers to the legal framework that rules the mobility of private collection items and more specifically to the existing Greek legal framework. Furthermore it investigates ways of reaching the public and making the collection attractive as well as at hypothetical educational programmes targeting different age groups.

These programmes aspire to convert the collection of World War II items into an anti-war exhibition within a war museum.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στη συγκεκριμένη πτυχιακή έρευνα μελετάται η έννοια της συλλεκτικότητας, γίνεται μία σύντομη προσέγγιση στη ψυχολογία του συλλέκτη και εξετάζεται η δυνατότητα συμβολής της ιδιωτικής συλλογής στα δημόσια μουσεία. Αποτελεί έρευνα περίπτωσης. Περιγράφεται η συλλογή, ο τρόπος που λειτουργεί και πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί η λειτουργία της. Καταγράφεται λεπτομερώς το τμήμα της συγκεκριμένης ιδιωτικής συλλογής που αναφέρεται στη Μάχη της Κρήτης το οποίο θα μπορούσε να πλαισιώσει ένα δημόσιο μουσείο της Μάχης της Κρήτης. Εξετάζεται δηλαδή η δυνατότητα ανάπτυξης μίας συλλογής ώστε να μπορέσει να αποτελέσει μόνιμη ή προσωρινή έκθεση σε μουσείο ή/και αντικείμενο εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε αυτό. Γίνεται προσπάθεια να οριοθετηθεί η κινητικότητα των μουσειακών αντικειμένων με βάση το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο. Τέλος, αναδεικνύονται συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ της υποκειμενικότητας του συλλέκτη και του πολιτισμικού- ολιστικού μοντέλου που το σύγχρονο μουσείο προβάλλει.

Η δημιουργία ιδιωτικής συλλογής που ορμάται από ένα έντονο ενδιαφέρον για ένα πολιτιστικό, καλλιτεχνικό, λαογραφικό, ιστορικό ή άλλο πλαίσιο μπορεί και θα έπρεπε να εμπλουτίζει τα δημόσια μουσεία και άρα να προάγει την κοινωνία στην οποία αυτά υπάρχουν και λειτουργούν.

Η μέχρι τώρα επαφή του γράφοντος με άτομα που μοιράζονται το ενδιαφέρον του, δείχνει πως υπάρχουν πολλές ιδιωτικές συλλογές με το ίδιο αντικείμενο, όχι μόνο στον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο αλλά και παγκόσμια, τις οποίες ποτέ δεν έχει δει το ευρύ κοινό. Αυτή η ‘εγωιστική’ θα λέγαμε στάση του συλλέκτη στερεί από το κοινωνικό σύνολο ιστορικές γνώσεις και κάτι που θα μπορούσε τελικά να αποτελέσει εφελκυστικό έναυσμα γίνεται τελικά τροχοπέδη.

Θα φιλοδοξούσε αυτή η πτυχιακή εργασία να εμπνεύσει τους ιδιώτες συλλέκτες να ‘ανοιχτούν’ προς τα έξω και να προσθέσουν την δική τους προσωπική προσφορά στην προαγωγή της γνώσης. Αυτό πλέον στην εποχή μας γίνεται ιδιαίτερα εύκολο με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπου μια πληθώρα από blogs, forums, groups και pages αναφέρονται σε σχετικές συλλογές.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που με στήριξε ηθικά και οικονομικά για τη δημιουργία της συλλογής μου και τους καθηγητές στο ΤΕΙ Μουσειολογίας Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων που μου έδωσαν την ευκαιρία να οραματιστώ την αξιοποίηση του προσωπικού μου ενδιαφέροντος προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος.....	σελ.1
2. Περίληψη.....	σελ.2
3. Εισαγωγή.....	σελ.4
4. <u>Κεφάλαιο 1: Συλλεκτισμός</u>	
1.1 Ερμηνείες Συλλεκτισμού.....	σελ.5
1.2 Μελέτη περίπτωσης ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου: Πιθανά κίνητρα έναρξης της συλλογής.....	σελ.7
5. <u>Κεφάλαιο 2: Περιγραφή Ιδιωτικής Συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου.....</u>	σελ.8
6. <u>Κεφάλαιο 3: Συνθήκες ανάπτυξης μιας ολοκληρωμένης συλλεκτικής δραστηριότητας.....</u>	σελ.9
3.1 Τεκμηρίωση.....	σελ.9
3.2 Τεκμηρίωση Ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου.....	σελ.11
3.3 Φροντίδα αντικειμένων	σελ.13
3.4 Φροντίδα ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου.....	σελ.14
3.5 Επικοινωνιακή Πολιτική.....	σελ.15
7. <u>Κεφάλαιο 4: Κινητικότητα μουσειακών αντικειμένων.....</u>	σελ.17
4.1 Πολιτιστικός διεθνισμός- Πολιτιστικός εθνικισμός.....	σελ.17
4.2 Ελληνικό νομικό πλαίσιο.....	σελ.17
4.3 Κάνοντας την συλλογή ελκυστική.....	σελ.18
4.4 Μουσειογραφική μελέτη ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου.....	σελ.19
4.5 Μουσειογραφική εφαρμογή.....	σελ.21
4.6 Μουσειογραφική διερεύνηση-Δημόσιες σχέσεις.....	σελ.22
8. <u>Κεφάλαιο 5: Παιδαγωγική αξιοποίηση της συλλογής.....</u>	σελ.24
5.1 Θεωρητικό υπόβαθρο.....	σελ.24
5.2 Πως μαθαίνουμε στο μουσείο.....	σελ.26
5.3 Ενδεικτικό μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα για την συλλογή Β' Παγκοσμίου Πολέμου.....	σελ.28
9. Βιβλιογραφία.....	σελ.30
10. Παραρτήματα.....	σελ.32

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκινώντας από ένα έντονο ενδιαφέρον για την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το οποίο παρέμεινε αμείωτο για χρόνια έφτασε ο συλλέκτης να έχει στην κατοχή του έναν αξιοσημείωτο αριθμό αντικειμένων που χρονολογούνται από εκείνη την εποχή, χρησιμοποιήθηκαν σε μάχες και φέρνουν τον ιδιοκτήτη τους 'πιο κοντά' στην εποχή που τον ενδιαφέρει, λειτουργώντας και συμβολικά.

Αυτό το πάθος για τα αντικείμενα της συλλογής, κοινό συναίσθημα για τους περισσότερους συλλέκτες και η ανιδιοτελής επιθυμία του να μοιραστεί τις εμπειρίες του, τις γνώσεις, την αγάπη του με τους άλλους που έχουν το ίδιο ενδιαφέρον είναι το πρώτο βήμα που οδηγεί στη δημιουργία μιας μουσειακής συλλογής. Αυτό το πέρασμα από την υποκειμενικότητα του συλλέκτη στη συλλογική προσφορά, από το 'εγώ' στο 'εμείς', είναι το βήμα που εν δυνάμει μπορεί να οδηγήσει στην οργάνωση έκθεσης ή στη δημιουργία ενός μικρού κατ' αρχάς αλλά γιατί όχι αργότερα, μεγαλύτερου αυτόνομου μουσείου με εξειδικευμένο θέμα τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ένα μουσείο όχι 'Πολεμικό' γενικά, ούτε τόσο εξειδικευμένο σε μία συγκεκριμένη μάχη μίας περιοχής, αλλά ένα μουσείο που να αναφέρεται και να καλύπτει το ιστορικό παρασκήνιο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου γενικότερα, τα αίτια της έκρηξης του πολέμου, τα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν εκεί, να αναφέρεται στις χώρες που έλαβαν μέρος, στα αποτελέσματα του πολέμου και στον απόηχό τους στο σήμερα. Ένα μουσείο του οποίου τα εκθέματα θα λειτουργούν ως εναύσματα για περαιτέρω έρευνα, μελέτη, αξιολόγηση και ερμηνεία.

Αυτό ελπίζει ο συλλέκτης να πετύχει, αυτό είναι το όνειρό του και αυτή η πτυχιακή έρευνα δεν είναι παρά το πρώτο βήμα, η πρώτη προσπάθεια συστηματοποίησης της γνώσης και του ενδιαφέροντος του και έκφραση της φιλοδοξίας του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΥΛΛΕΚΤΙΣΜΟΣ

1.1 Ερμηνείες του συλλεκτισμού

Ο συλλεκτισμός βρίσκεται στην καρδιά και στην αρχή της διαδικασίας της δημιουργίας ενός μουσείου. Γιατί όμως ο άνθρωπος νιώθει την ανάγκη να συλλέξει; Και τι, σε τελευταία ανάλυση, αποτελεί ‘συλλογή’;

Έχουν δοθεί διάφοροι, κατά καιρούς, ορισμοί του συλλεκτισμού, μοιραία επηρεασμένοι από το πνεύμα της εποχής τους και το φαινόμενο του συλλεκτισμού μπορεί να εξετασθεί κάτω από διαφορετικά πρίσματα: ψυχολογικό, οικονομικό, κοινωνικοπολιτικό, ιδεολογικό, θρησκευτικό κ.α.

Αναζητώντας τον πιο ευρύ και γενικό ορισμό του συλλεκτισμού θα μπορούσαμε να αναφέρουμε εκείνον της S. Pearce:

‘Collecting... may be described as the gathering together and setting aside of selected objects.’

‘Ως συλλεκτισμός μπορεί να περιγραφεί η διαδικασία της συλλογής και τακτοποίησης των συλλεγόμενων αντικειμένων.’

(S.Pearce 1995 : 3)

Αυτός ο ορισμός όμως, αν και εύστοχος, δεν καλύπτει κάποιες άλλες παραμέτρους του φαινομένου του συλλεκτισμού:

α) Ψυχολογική ερμηνεία του φαινομένου του Συλλεκτισμού

Ποια είναι τα βαθύτερα κίνητρα που ωθούν έναν άνθρωπο να αρχίσει να συλλέγει; Εδώ ο τομέας της Ψυχολογίας και ειδικότερα η Ψυχαναλυτική Θεωρία του Freud θα μπορούσε να μας δώσει ικανοποιητική απάντηση όσον αφορά τα ψυχολογικά κίνητρα που κατευθύνουν τον συλλέκτη.

Το αρχικό βιολογικό μοντέλο του Freud εμπλούτισαν και επεξεργάστηκαν περαιτέρω οι Jones (1950), Abraham (1927) και Fenichel (1945). Σύμφωνα με την Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud το άτομο μέχρι τη φάση της ενηλικίωσης περνάει κάποια στάδια ανάπτυξης της προσωπικότητας και της ψυχοσεξουαλικότητας. Τα στάδια αναφέρονται στις περιόδους της ζωής του ατόμου και συνδέονται με ερωτογενείς ζώνες του σώματος. Μία μη ομαλή μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο μπορεί να δημιουργήσει λιγότερο ή περισσότερο σοβαρές νευρώσεις. Η ανάγκη του ανθρώπου να συλλέγει μπορεί να αναχθεί ως μία ομαλή μετάβαση από το στάδιο της ηλικίας 1 ½ μέχρι 3 ετών και να ερμηνεύσει την λατρεία των αντικειμένων που αποτελούν τη συλλογή του, την ανάγκη του να έχει τον έλεγχο αυτής και να την οργανώνει.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

β) *Συλλέκτης και συλλεκτικά αντικείμενα*

Η συλλεκτικότητα όμως συνδέεται άμεσα και με την σχέση του ανθρώπου με τα υλικά αντικείμενα.

‘Our relationship with the material world of things is crucial to our lives because without them our lives would not happen, and collecting is a fundamentally significant aspect of the complex and fascinating relationship’ .

‘Η σχέση μας με τον υλικό κόσμο των αντικειμένων είναι κρίσιμη στη ζωή μας γιατί χωρίς αυτά οι ζωές μας δεν θα υπήρχαν και η συλλεκτικότητα είναι μία στοιχειωδώς σημαντική πλευρά αυτής της σύνθετης και συναρπαστικής σχέσης’.

(S. Pearce 1995 : 3)

Ο συλλέκτης θεωρεί τα αντικείμενα της συλλογής του ιερά. Τα αντικείμενα μιας συλλογής δεν είναι απλά χρηστικά ή διακοσμητικά. Έχουν συμβολική αξία και είναι ικανά να εμπνεύσουν συναισθήματα σεβασμού (Belk et al. 1988) . Έχουν περάσει σύμφωνα με τους Hubert και Mauss (1974) μια διαδικασία ‘θυσίας’ που τα καθαγιάζει. Ο συλλέκτης τα έχει απομονώσει από το φυσικό τους χώρο, χρόνο και χρήση και έτσι τα έχει θυσιάσει ώστε τελικά να τα καταστήσει αθάνατα για τις επόμενες γενεές και τον πολιτισμό. Αυτό αποτελεί και το κεντρικό παράδοξο όλων των συλλεγόμενων κομματιών. Παύουν να είναι χρηστικά αντικείμενα, ‘ζώντα’ στο φυσικό τους χώρο και χρόνο και αποκτούν μια άλλη υπόσταση με σκέψεις και συναισθήματα που ανάγουν σε εκείνον τον φυσικό τους χώρο κι χρόνο. Αποσύρονται από την καθημερινότητα ώστε να μπορέσουν να δώσουν ζωή σε μία άλλη.

Το πάθος του συλλέκτη για τα αντικείμενα της συλλογής του είναι απaráμιλλο. Το κίνητρο δεν είναι το κέρδος ούτε η κοινωνική καταξίωση. Είναι η ανάγκη να συμβιώνει μαζί τους. Όπως αναφέρουν οι συλλέκτες έργων σύγχρονης τέχνης Robert Muller Girmow και Gerard Goodrow σε άρθρο την 11/3/2012 στην Καθημερινή:

«... ο συλλέκτης συλλέγει γιατί του αρέσει, χωρίς την φιλοδοξία να επιδείξει τα πλούτη του και να κερδοσκοπήσει».

Σε τελευταία ανάλυση, όπως περιγράφει και η S. Pearce :

‘Our collected possessions lie close to our hearts and like our hearts they remain, in the last analysis, mysterious’

‘Τα συλλεγόμενα αποκτήματά μας βρίσκονται κοντά στην καρδιά μας και όπως η καρδιά μας είναι σε τελική ανάλυση καλυμμένα από μυστήριο’.

(S. Pearce 1995 : 27)

**1.2 Μελέτη περίπτωσης ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου:
Πιθανά κίνητρα έναρξης της συλλογής**

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη της ιδιωτικής συλλογής με αντικείμενα που προέρχονται από διάφορα μέρη του κόσμου και έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Προσπαθώντας να ανιχνεύσουμε τα αίτια που οδήγησαν στην δημιουργία αυτής της συλλογής μοιραία αναγόμαστε στην επιρροή που άσκησαν στη ψυχοσύνθεση και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του γράφοντος κάποια πρώτα διαβάσματα της εφηβικής ηλικίας που συμπλήρωναν τις διηγήσεις αυθεντικών ιστοριών του πολέμου από άτομα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος που τα έζησαν. Ιδιαίτερη βαρύτητα έπαιξε ο προβληματισμός του συλλέκτη πώς στη συγκεκριμένη περίοδο επικράτησαν ακραίες ιδεολογίες (ρατσισμός, φασισμός, αντισημιτισμός, εθνικοσοσιαλισμός) και η επιθυμία του να κατανοήσει αυτό το κοινωνικό φαινόμενο. Επίσης, βαρύνουσα σημασία έχει ο προβληματισμός για τον αντίκτυπο αυτών των ιδεολογιών πάνω στη διαμόρφωση της σύγχρονης ιστορικής πορείας σε πολλούς κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς τομείς και η ανησυχητικά αυξανόμενη αναβίωση του φαινομένου. Αυτή η προσπάθεια σύνδεσης της ιστορίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με το σήμερα και της ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο της συλλογής.

Δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε το ρόλο που έπαιξαν οι νέες τεχνολογίες εικονικής πραγματικότητας αλλά και σχετικές κινηματογραφικές ταινίες που ζωντανεύουν τα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η αγάπη και το βαθύ ενδιαφέρον ενισχύθηκαν από κάποια οικογενειακά κειμήλια που πέρασαν στα χέρια του συλλέκτη και αποτέλεσαν τα πρώτα αντικείμενα της συλλογής του.

Τέλος, η τυχαία επίσκεψη σε ένα παλαιοπωλείο που εξειδικευόταν στο εμπόριο αντικειμένων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν το έναυσμα για την έναρξη της συλλεκτικής αυτής δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η συλλογή που πραγματευόμαστε στην παρούσα εργασία αποτελεί, όπως αναφέρεται και στον τίτλο, μία συλλογή αντικειμένων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η συλλεκτική δραστηριότητα ξεκίνησε το 2007 παρ' ότι το ενδιαφέρον για την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο είχε αρχίσει πολλά χρόνια πριν. Το 2007 επισκέφτηκα εντελώς τυχαία ένα παλαιοπωλείο που εμπορευόταν αντικείμενα εκείνης της περιόδου. Έτσι αγόρασα τα 2 πρώτα αντικείμενα της συλλογής. Έκτοτε αντικείμενα αγοράζονται από όλο τον κόσμο μέσω διαδικτύου, πολλές φορές έχω βρει αντικείμενα κατά τις επισκέψεις μου σε πεδία μαχών εκείνης της περιόδου και άλλες μου έχει δωριστεί κάποιο αντικείμενο με μόνο αντάλλαγμα την υπόσχεση της παρουσίασης του ονόματος του δωρητή σε περίπτωση έκθεσής του. Αρχικά ξεκίνησε ως μία συλλογή με αντικείμενα από όλες τις χώρες που έλαβαν μέρος στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά αργότερα επικεντρώθηκε στις χώρες που πολέμησαν στον ελλαδικό χώρο με ιδιαίτερη έμφαση στην Μάχη της Κρήτης διότι αυτή η συγκεκριμένη μάχη μου ασκεί μεγάλη γοητεία λόγω του παγκόσμιου αντίκτυπου της στην έκβαση του πολέμου και εξαιτίας της καταγωγής μου. Έτσι πλέον συλλέγονται κυρίως αντικείμενα γερμανικά, ελληνικά και βρετανικά σχετικά με την Μάχη της Κρήτης.

Μέχρι στιγμής η συλλογή αριθμεί κάπου στα 350 αντικείμενα από Γερμανία, Ελλάδα, Βρετανία, Αμερική, Ιαπωνία, Βουλγαρία, Σοβιετική Ένωση, Γαλλία και Ιταλία. Τα συνηθέστερα αντικείμενα της συλλογής είναι μετάλλια, κράνη, καπέλα, σημαίες και εξοπλισμός μάχης (πτυσκάπανα, ζώνες, μάσκες αερίων, παγούρια νερού, ξιφολόγχες και κάλυκες από σφαίρες και πυροβόλα). Δυστυχώς δεν έχω την πολυπόθητη «άδεια συλλέκτη» που θα μου επέτρεπε την αγορά και απόκτηση όπλων της εποχής μιας και το κόστος της πλέον είναι πολύ μεγάλο και η γραφειοκρατία είναι αποτρεπτική. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία δεν κατέχω όπλα και ενεργά πυρομαχικά της περιόδου αν και μέσα στα σχέδια μου για το μέλλον είναι η απόκτηση της άδειας και η εμπλούτιση με τα προαναφερθέντα συλλεκτικά αντικείμενα.

Δειγματική περιγραφή των αντικειμένων της συλλογής που σχετίζονται με τη Μάχη της Κρήτης υπάρχει στο Παράρτημα ΙΙΙ που λειτουργεί και ως κατάλογος τεκμηρίωσης στη διαδικτυακή έκθεση της συλλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Το θέμα που πραγματεύεται αυτή η πτυχιακή εργασία είναι πώς μπορεί μία ιδιωτική συλλογή να συμβάλλει στην ανάπτυξη των δημόσιων μουσείων. Για να μπορέσει όμως μία ιδιωτική συλλογή να αποκτήσει κινητικότητα, να εκτεθεί και να αποτελέσει έναυσμα για εκπαιδευτικά προγράμματα πρέπει πρώτα να έχουν δημιουργηθεί οι κατάλληλες συνθήκες μέσα στις οποίες να μπορεί να αναπτυχθεί. Πρέπει δηλαδή πρωτίστως τα αντικείμενα που αποτελούν την συλλογή να τύχουν της κατάλληλης φυσικής φροντίδας –από εξειδικευμένο προσωπικό εάν αυτό χρειάζεται- ώστε να αποκατασταθούν τυχόν φθορές και να προφυλαχθούν από φυσικές αλλοιώσεις, να προστατευθούν από πιθανή κλοπή ή άλλες φυσικές καταστροφές, να εξασφαλιστεί η πρόσβαση, φυσική και πνευματική, σε αυτά και κυρίως να ταυτοποιηθούν και να καταλογογραφηθούν τα αντικείμενα σύμφωνα με τις ισχύουσες πρακτικές τεκμηρίωσης.

Ο συλλέκτης τέλος, οφείλει να είναι γνώστης των σχετικών νομικών διατάξεων που αναφέρονται στο δανεισμό ή δωρεά των ιδιωτικών συλλογών σε δημόσια μουσεία ώστε να μπορεί να προβεί σε ένομες δράσεις.

Οι παραπάνω προαπαιτούμενες ενέργειες εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της Διαχείρισης Συλλογών και μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

1. Τεκμηρίωση (καταγραφή, φωτογράφιση, έρευνα)
2. Φροντίδα (αποθήκευση, ασφάλεια, προληπτική συντήρηση)
3. Επικοινωνία (μελέτη, έκθεση, δημοσίευση, οργάνωση προγραμμάτων)

(Μπούνια Α. 2005-2006 : 3)

Θα αναλύσουμε περαιτέρω το καθένα από αυτά τα βήματα ξεχωριστά.

3.1 Τεκμηρίωση

Η τεκμηρίωση αποτελεί απαραίτητη λειτουργία για την ολοκληρωμένη αξιοποίηση μιας μουσειακής συλλογής και κατ' επέκταση μιας ιδιωτικής συλλογής που προβλέπεται να αποτελέσει προσωρινή ή μόνιμη έκθεση ενός δημόσιου μουσείου.

Μπορεί να φαίνεται και να είναι χρονοβόρα και δαπανηρή και αναμφισβήτητα δεν έχει άμεσα ορατά αποτελέσματα όμως είναι στοιχειώδους σημασίας για τη σωστή διαχείριση της συλλογής.

Η σωστή τεκμηρίωση καθιστά, μεταξύ άλλων, δυνατή την ολοκληρωμένη γνώση της συλλογής. Επίσης δίνει ορισμένα στοιχεία σχετικά με την ιστορία κάθε αντικειμένου και την πηγή προέλευσής του. Παρέχει πρόσβαση για περαιτέρω έρευνα και αποτελεί προϋπόθεση για τη διοργάνωση εκθέσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Ακόμη,

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

καθιστά δυνατή την καλύτερη φροντίδα των αντικειμένων. Επιπλέον είναι παράγοντας ασφάλειας και καθιστά ευκολότερη την ασφαλιστική κάλυψη των αντικειμένων, ενώ αποδεικνύει τη νομική κυριότητα των αντικειμένων της συλλογής.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία στροφή του ενδιαφέροντος των σχετικών φορέων για την δημιουργία σταθερών προδιαγραφών (standards) ώστε να υπάρχει ομοιογένεια και προβλεψιμότητα. Τέτοιες προσπάθειες γίνονται από την Ένωση Μουσειακής Τεκμηρίωσης (Museum Documentation Association) στη Μεγάλη Βρετανία που ακολουθεί τις προδιαγραφές του ICOM το CIDOC (www.willpowerinfo.myby.co.uk/cidok/stand1.htm), στην Αμερική το πρόγραμμα CIMI (Computer Interchange of Museum Information Committee), το Art Information Task που εξειδικεύεται στις πληροφορίες για έργα τέχνης και το American Association for State and Local History's Common Agenda για την καταγραφή ιστορικών αντικειμένων.

Η διαδικασία της τεκμηρίωσης διακρίνεται στα ακόλουθα στάδια:

1. Τεκμηρίωση εισαγωγής
2. Προσθήκη νέων αποκτημάτων
3. Καταλογογράφηση
4. Δημιουργία ευρετηρίου
5. Έλεγχος κινήσεων του αντικειμένου
6. Καταχώριση απομάκρυνσης από την μουσειακή συλλογή

Το πρώτο στάδιο της τεκμηρίωσης, το στάδιο εισαγωγής, αποτελεί επίσης παροχή απόδειξης στους ιδιοκτήτες καθώς ένα αντίγραφο παραδίδεται σε αυτούς. Από την στιγμή που θα εισαχθεί ένα αντικείμενο στη μουσειακή συλλογή και γίνει η τεκμηρίωση εισαγωγής γίνεται ταυτόχρονα και έναρξη της διαδικασίας τεκμηρίωσης, ώστε όλες οι επόμενες δράσεις να καταγράφονται και να ελέγχονται συστηματικά. Δίνοντας ταυτότητα στα αντικείμενα και αριθμώντας τα μπορούν εύκολα να εντοπιστούν. Σε μία σωστή φόρμα εισαγωγής πρέπει επίσης να υπάρχουν οι κατάλληλες ερωτήσεις σχετικά με την ιστορία του αντικειμένου, ώστε ο ιδιοκτήτης –που είναι το πρόσωπο που γνωρίζει συνήθως τα περισσότερα για το αντικείμενο- να απαντήσει και να προσδιορίσει το λόγο για τον οποίο δανείζει ή δωρίζει το αντικείμενο στο μουσείο. Τέλος, η τεκμηρίωση εισαγωγής αποτελεί νόμιμο τίτλο ιδιοκτησίας του αντικειμένου.

Αν και η φόρμα εισαγωγής διαφοροποιείται από μουσείο σε μουσείο και όπως αναφέραμε παραπάνω γίνονται προσπάθειες ώστε να υπάρχει μία ομοιογένεια, συνήθως στην πίσω όψη της φόρμας υπάρχουν αναγραμμένοι οι όροι υπό τους οποίους γίνεται το αντικείμενο δεκτό στο μουσείο για δανεισμό, αγορά, δωρεά, γνωμοδότηση κ.α. ενώ παράλληλα μπορεί να υπάρχει και ένα ξεχωριστό ιδιωτικό συμφωνητικό που καθορίζει αυτούς τους όρους.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Η καταγραφή του αντικειμένου πρέπει να γίνεται όσο το δυνατόν συντομότερα από την είσοδο του στο μουσείο και σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές του ICOM τα βασικά πεδία που πρέπει να συμπληρώνονται στο δελτίο καταγραφής είναι :

1. Ταυτότητα του φορέα (όνομα και διεύθυνση)
2. Ταυτότητα του αντικειμένου (αριθμός ταυτότητας, τοπικό ή άλλο όνομα, άθροισμα μερών, κ.α.)
3. Φυσική περιγραφή αντικειμένου (διαστάσεις, υλικά, διακόσμηση κ.α.)
4. Ιστορία αντικειμένου (χρόνος, σκοπός, χρήση, απόκτηση κ.α.)
5. Καταγραφή (ημερομηνία καταγραφής, καταγραφέας)
6. Θέση αντικειμένου
7. Αναφορές

3.2 Τεκμηρίωση της Ιδιωτικής Συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Η ιδιωτική συλλογή αντικειμένων που εξετάζεται στη παρούσα μελέτη έχει υποστεί μία μορφή βασικής τεκμηρίωσης. Ο συλλέκτης κατέγραψε τα στοιχεία κάθε αντικειμένου που θεώρησε καίρια για την ιστορία του. Ενδεικτικά τα πεδία που υπάρχουν στο αρχαιακούς καταλόγους είναι τα ακόλουθα:

1. Αριθμός ταυτότητας αντικειμένου
2. Τίτλος αντικειμένου
3. Αναγραφόμενη χρονολογία κατασκευής
4. Γενικές πληροφορίες/ φυσική περιγραφή
5. Τιμή αγοράς / δωρεά / εύρημα

Βλέπουμε λοιπόν ότι είναι αρκετά ελλιπής στο θέμα της καταγραφής των συμπληρωματικών πληροφοριών του αντικειμένου. Για να αποκτήσει η συλλογή μεγαλύτερο κύρος και να μπορέσει να θεωρηθεί δυνητικά ως μουσειακή συλλογή θα έπρεπε να ακολουθηθούν οι διεθνείς προδιαγραφές του ICOM πάνω στην τεκμηρίωση. Έτσι λοιπόν με την κατάλληλη τροποποίηση πεδίων, αφαίρεση κάποιων και πρόσθεση κάποιων άλλων μπορούμε να δούμε την τελική μορφή που θα αποκτούσαν τα δελτία καταγραφής κάθε αντικειμένου.

Ως παράδειγμα μπορούμε να εξετάσουμε την είσοδο ενός ελληνικού κράνους της περιόδου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου που δωρίζεται στο συλλέκτη:

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ

- 1.1 Ξενικάκης Ανανιάδης Μιχάλης (όνομα συλλέκτη)
- 1.2 Πετροπούλου 13, Μελίσσια Αττικής (διεύθυνση φορέα)

2. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

- 2.1 234 (αριθμός αντικειμένου)
- 2.2 Εξοπλισμός κεφαλής (ταξινόμηση/ κατηγορία)
- 2.3 Ελληνικό Κράνος (όνομα αντικειμένου)
- 2.4 - (τοπικό ή άλλο όνομα)
- 2.5 3 (άθροισμα μερών)
- 2.6 Ελληνικό κράνος κατασκευής 1936 που χρησιμοποιήθηκε κατά τις μάχες στην Αλβανία. Αποτελείται από το μεταλλικό κέλυφος, τα εσωτερικά δέρματα και το υποσιάγωνο. (περιγραφή αντικειμένου)

3. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

- 3.1 40 εκ. X 25 εκ. με διάμετρο 58 εκ. (διαστάσεις)
- 3.2 Χάλυβας και δέρμα (υλικά κατασκευής)
- 3.3 - (τεχνικές)
- 3.4 - (διακόσμηση)
- 3.5 'Ελληνικός Στρατός', 'Βασίλειον της Ελλάδος', κορώνα (επιγραφές/ σήματα)
- 3.6 Διατηρεί το χρώμα παραλλαγής του με μερικές φθορές. Τα δέρματα χρειάζονται φροντίδα διότι παρουσιάζουν ρωγμές (κατάσταση)

4. ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

4.1 Κατασκευή

- 4.1.1 Ελλάδα (τόπος κατασκευής)
- 4.1.2 Ελληνικός Στρατός (Κατασκευαστής)
- 4.1.3 1936 (χρόνος κατασκευής)
- 4.1.4 Κάλυψη αναγκών του στρατού (σκοπός κατασκευής)

4.2 Χρήση

- 4.2.1 Ελληνικά σύνορα (τόπος χρήσης)
- 4.2.2 Ελληνικός Στρατός (χρήστης)

4.2.3 1940 (χρόνος χρήσης)

4.2.4 - (τρόπος χρήσης)

4.2.5 Προστασία κεφαλής (λειτουργία)

4.3 Απόκτηση

4.3.1 Αθήνα, Αττική (τόπος απόκτησης)

4.3.2 Δωρεά (τρόπος απόκτησης)

4.3.3 Άγνωστος (προκάτοχος)

4.3.4 1/8/2012 (ημερομηνία απόκτησης)

4.3.5 Κώστας Ζαφειρόπουλος (συλλέκτης)

4.4 Συμπληρωματική πληροφορία

-

5. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

5.1 Ξενικάκης Ανασιάδης Μιχάλης (καταγραφέας)

5.2 1/8/2012 (ημερομηνία καταγραφής)

6. ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Προθήκη με ενδυμασία έλληνα στρατιώτη

7. ΑΝΑΦΟΡΕΣ

-

Με αυτό το σύστημα καταγραφής αντικειμένων που εισέρχονται στην συλλογή και αν τηρούνταν σε όλα τα αντικείμενα της θα υπήρχε μία ολοκληρωμένη εικόνα των αποκτημάτων της ώστε να μπορεί αυτή να χρησιμοποιηθεί σε προσωρινή ή μόνιμη έκθεση δημόσιου μουσείου.

3.3 Φροντίδα αντικειμένων

Πέρα από την τεκμηρίωση των αντικειμένων το μουσείο και κατ' επέκταση ο συλλέκτης μιας ιδιωτικής συλλογής οφείλει να διασφαλίζει την καλή κατάσταση και την προστασία των αντικειμένων.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Σύμφωνα με τον Ν.3028/02, Τμήμα Τρίτο, Άρθρο 31, παρ.1 ο συλλέκτης οφείλει να ... «παρέχει εγγυήσεις για την προστασία και την διασφάλιση κατάλληλων συνθηκών φύλαξης και διατήρησης των αντικειμένων της συλλογής..»

Το μουσείο αλλά και η ιδιωτική συλλογή από την φύση τους σχετίζονται με την ασφάλεια και τη φύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς για τις επόμενες γενεές.

‘Η πολιτιστική κληρονομιά απαιτεί συνεπή, σταθερή ποιότητα προστασίας και συντήρησης’

(Μπούνια Α. 2005-2006 : 55)

Όσον αφορά τη συντήρηση των αντικειμένων στις περισσότερες περιπτώσεις απαιτείται η συμβολή ειδικών τεχνητών συντήρησης έργων τέχνης, κτιρίων και άλλων αντικειμένων. Η προστασία των αντικειμένων της μουσειακής συλλογής αποτελεί ένα ξεχωριστό κομμάτι για το οποίο όλοι μαζί και ο καθένας ξεχωριστά έχουμε ένα μέρος ευθύνης μιας και η πολιτιστική κληρονομιά είναι όλων μας.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολη η θέση του μουσείου καθώς οφείλει από την φύση του να είναι ανοιχτό και να παρέχει πρόσβαση σε όλους αλλά παράλληλα να προστατεύει τις συλλογές του. Η ασφάλιση των αντικειμένων από κλοπή, φωτιά ή φυσική καταστροφή αποτελεί ιδιαίτερα ανεπαρκή λύση όταν μιλάμε για έργα πολιτιστικής κληρονομιάς ανεκτίμητης αξίας. Συνεπώς πάντα είναι προτιμότερη η πρόληψη των κινδύνων.

Είναι απαραίτητο ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα προστασίας που θα λαμβάνει υπ’ όψη του διάφορες παραμέτρους όπως τη θέση του κτιρίου, την αρχιτεκτονική του, τη θέση των αντικειμένων μέσα σε αυτό, τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων που φυλάσσονται σε αυτό, το βαθμό στον οποίο είναι προσβάσιμη στον επισκέπτη κ.α.

Στην κατάρτιση του προγράμματος προστασίας οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από κοινού από τον φορέα και το σύνολο του προσωπικού του μουσείου αλλά και από τις αντίστοιχες εξειδικευμένες υπηρεσίες (αστυνομία, πυροσβεστική, σχεδιαστές κτιρίου, ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας κ.α.). Πρέπει να υπάρχει προσχεδιασμένη ανταπόκριση σε έκτακτους κινδύνους (πυρκαγιά, πλημμύρα κ.α. φυσικές καταστροφές) και προστασία από κίνδυνο κλοπής, βανδαλισμό ή τρομοκρατική ενέργεια. Για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητη η κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα ασφάλειας.

3.4 Φροντίδα της Ιδιωτικής Συλλογής Β’ Παγκοσμίου Πολέμου

Η προστασία και η φροντίδα της ιδιωτικής συλλογής που μελετάμε εδώ αποτελεί ένα αρκετά δύσκολο κομμάτι μιας και εξαρτάται εξ ολοκλήρου από τις γνώσεις και τους οικονομικούς πόρους του συλλέκτη. Παρόλα αυτά όμως τα αντικείμενα που εισέρχονται στην συλλογή, ειδικότερα αυτά που είναι ευρήματα, θαμμένα όλα αυτά τα χρόνια στη γη ή έρμια των καιρικών συνθηκών και έχουν υποστεί αρκετές φθορές, τυγχάνουν αμέσως μίας πρώτης συντήρησης για αποφυγή περαιτέρω

φθορών και θραύσης. Μόλις περιέλθουν στην κατοχή μου καθαρίζονται τυχόν σκόνες και χρώματα με ειδικά βουρτσάκια. Ύστερα τρίβεται με οινόπνευμα και βαμβάκι για την απομάκρυνση επικαθίσεων. Αν υπάρχει οξειδωση τοποθετούνται σε δοχείο με μείγμα ξιδιού και νερού μέχρι να μαλακώσει η σκουριά και να απομακρυνθεί ευκολότερα από πάνω τους. Στο τελικό στάδιο περνιέται μία στρώση από αντισκωρικό υγρό για την επαναλειτουργία των μεταλλικών μερών του και την αποφυγή περαιτέρω οξειδωσης. Τοποθετούνται σε ασφαλή τοποθεσία με αντικλεπτικό σύστημα που δεν είναι προσβάσιμη στο ευρύ κοινό καθώς αποτελεί ιδιωτική συλλογή. Λειτουργεί όμως ηλεκτρονική έκθεση αυτής στο σύνδεσμο <http://www.facebook.com/pages/World-War-2-Militaria-Collection-Michael-Xenikakis/195490727200114> για να μπορεί ο καθένας να δει, να μελετήσει και να έρθει σε επαφή με τον συλλέκτη για πιθανές ερωτήσεις.

Στην περίπτωση δανεισμού της ιδιωτικής συλλογής σε κάποιο μουσείο για μόνιμη ή προσωρινή έκθεση μέρους ή ολόκληρης της συλλογής θα πρέπει να ακολουθηθούν κάποια βήματα στον τομέα που εξετάζουμε σε αυτή την ενότητα. Έτσι θα πρέπει να αναλάβει μία εξειδικευμένη ομάδα τη συντήρηση των αντικειμένων που χρειάζονται φροντίδα και με την πείρα της να τα καταστήσουν έτοιμα προς έκθεση αφού πλέον θα πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια ώστε να εκτεθούν. Στην περίπτωση αυτή για την ασφάλεια της συλλογής από απώλεια κάποιου αντικειμένου υπάρχει ηλεκτρονικό αρχείο με την καταγραφή όλων των αντικειμένων με όλες τις λεπτομέρειες και με έναν μοναδικό αριθμό για το καθένα (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ) . Συνοδεύεται από φωτογραφικό αρχείο όπου κάθε εικόνα έχει ως τίτλο τον μοναδικό αυτό αριθμό του αντικειμένου.

Έτσι μετά από τη συμπληρωματική φροντίδα που θα παρασχεθεί όπως είδαμε στα αντικείμενα προς έκθεση και χάρη στη διατήρηση του αρχείου με τις ταυτότητες του εκθεσιακού υλικού, ο συλλέκτης μπορεί να δανείσει την συλλογή του σε μουσείο και αφού γίνουν και οι προβλεπόμενες από τον νόμο ενέργειες από τη μεριά του φορέα, τα αντικείμενα είναι έτοιμα προς έκθεση. Από εκεί και ύστερα η ασφάλεια της συλλογής περνάει στα χέρια του μουσείου για να αποφευχθεί κλοπή, βανδαλισμός και γενικότερα οποιαδήποτε φθορά στα αντικείμενα που έχει δανειστεί.

3.5 Επικοινωνιακή Πολιτική

Όπως αναφέραμε παραπάνω η Επικοινωνία, το “άνοιγμα” του μουσείου προς το κοινό του αποτελεί την τρίτη προαπαιτούμενη ενέργεια στο πλαίσιο της Διαχείρισης Συλλογών.

Με τον όρο ‘μουσειακή επικοινωνία’ καλύπτουμε έναν από τους λόγους ύπαρξης του μουσείου ή της μουσειακής συλλογής. Όπως φαίνεται στον ορισμό του μουσείου του ICOM , το μουσείο είναι ... «ένα μη-κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, και ανοικτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει, για λόγους μελέτης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, υλικές αποδείξεις των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους». Στον ορισμό αυτό βλέπουμε ότι οι στόχοι του μουσείου δεν περιορίζονται στην έρευνα, συντήρηση και αποθήκευση των υλικών αποδείξεων του πολιτισμού και του περιβάλλοντος του ανθρώπου, αλλά εμπεριέχουν πρόσβαση του κοινού σε αυτά, μοίρασμα των γνώσεων που η μελέτη τους συνεπάγεται,

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

ψυχαγωγία και εκπαίδευση. Το μουσείο δεν είναι απλός χώρος φύλαξης των αντικειμένων αλλά έχει κοινωνική διάσταση.

Επομένως κατά τον σχεδιασμό της διαχείρισης των συλλογών ενός μουσείου δεν μπορούμε παρά να συμπεριλάβουμε τους στόχους της έκθεσης, της εκπαίδευσης και της επικοινωνίας του μουσείου με το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

Παραδοσιακά το μουσειολογικό μοντέλο επικοινωνίας που ακολουθείτο έστω και τυχαία ήταν το απλό/μεταδοτικό όπου η επικοινωνία είναι μία μονοδιάστατη, γραμμική διαδικασία στην οποία το μουσείο (Πομπός) αποφασίζει ποιο θα είναι το περιεχόμενο της επικοινωνίας και το ελέγχει ολοκληρωτικά. Ο επιμελητής επιλέγει ποια θα είναι τα αντικείμενα (Μέσα) που θα εκτεθούν, πώς θα παρουσιαστούν και για ποιο λόγο, και ο επισκέπτης (Δέκτης) είναι τελείως παθητικός και αντιμετωπίζεται ως άδειο «δοχείο» χωρίς προηγούμενες εμπειρίες και γνώσεις.

Ο επισκέπτης, όμως, δεν είναι *tabula rasa*. Είναι άνθρωπος με προηγούμενες εμπειρίες πάνω στις οποίες δομεί νέο νόημα, κτίζει τη γνώση. Γνώση που δεν είναι αντικειμενική αλλά ρευστή και διαπραγματεύσιμη. Ο επισκέπτης του μουσείου, φέρνει μαζί του όλες τις προηγούμενες γνώσεις του, τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα του, τις στρατηγικές που προτιμά να ακολουθεί κατά τη διαδικασία της μάθησης και της εμπλούτισης των γνώσεών του και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά του. Δεν μπορούμε λοιπόν να τον αντιμετωπίζουμε ως παθητικό δέκτη. Μοιραία θα επεξεργαστεί με κάποιο τρόπο τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις και θα έχει ενεργό ρόλο. Ακόμα η επικοινωνία μεταξύ πομπού και δέκτη δεν μπορεί παρά να είναι μία συνεχής διαδικασία ερμηνείας της αλήθειας και το μουσείο πρέπει να μπορεί να παραδεχτεί ότι δεν υπάρχει μία «απόλυτη» αλήθεια ή μία μοναδική έγκυρη ερμηνεία της. «Αντίθετα... [πρέπει] να μπορεί να επικοινωνήσει με το κοινό με έναν πιο δυναμικό και απελευθερωτικό τρόπο για να παρουσιάσει εναλλακτικές λύσεις, να περιγράψει συναρπαστικά προβλήματα, να παραδεχτεί αμφιβολία και αβεβαιότητα».

(Μ. Οικονόμου 1999 : 53)

Τέλος, σύμφωνα με το πολιτισμικό-ολιστικό μοντέλο των Hooper & Greenhill η μουσειακή εμπειρία είναι μία συνεχής ερμηνευτική διαδικασία και επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες. Σύμφωνα με το μοντέλο των Falk & Dierking υπάρχουν τρεις διαστάσεις στην εμπειρία της επίσκεψης που αλληλοεπηρεάζονται: η προσωπική διάσταση (ο συνδυασμός εμπειριών και γνώσεων όπως τους αναπτύξαμε παραπάνω), η κοινωνική διάσταση (οι σχέσεις με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας- τάξη, φίλοι, οικογένεια, άλλοι επισκέπτες του μουσείου) και η φυσική διάσταση (αρχιτεκτονική και ατμόσφαιρα του κτηρίου και φυσικά χαρακτηριστικά των συλλογών) :

«... Και οι τρεις αυτοί παράγοντες έχουν άμεση επίδραση στο πώς θα βιώσουν το μουσείο οι επισκέπτες, στην εικόνα που θα σχηματίσουν για τις συλλογές, στη συμπεριφορά τους και στο είδος της μάθησης που ίσως αποκομίσουν».

(Μ. Οικονόμου 1999 : 53)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

4.1 Πολιτιστικός διεθνισμός – Πολιτιστικός εθνικισμός

Η διοργάνωση εκθέσεων με αντικείμενα που δανείζονται σε μουσεία από άλλα μουσεία της ίδιας χώρας ή του εξωτερικού ή από συλλέκτες αποτελεί πρακτική που συμβαίνει ολοένα και πιο συχνά στην εποχή μας λόγω των σύγχρονων δυνατοτήτων μεταφοράς, συντήρησης και έκθεσης των αντικειμένων. Ακόμα σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση έχει παίξει η επικοινωνιακή πολιτική εξωστρέφεια των μουσείων σύμφωνα με την οποία τα μουσειακά αντικείμενα ή τα κινητά μνημεία αποτελούν πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας εν γένει και όχι μόνο κάποιας εθνικής, εθνοτικής ή τοπικής κοινότητας ή ακόμα χειρότερα ενός ιδιώτη.

Εξάλλου στον ορισμό του μουσείου της ICOM βλέπουμε ότι το μουσείο τίθεται «...στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της [είναι] ανοικτό στο κοινό».

Στη διαμάχη μεταξύ πολιτιστικού διεθνισμού και πολιτιστικού εθνικισμού οι υπέρμαχοι του πολιτιστικού διεθνισμού υποστηρίζουν ότι τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν παγκόσμια κληρονομιά και πρέπει να είναι προσιτά σε όλους. Γι' αυτό υποστηρίζουν ότι η κινητικότητα των αντικειμένων με κάθε μορφή (δανεισμός, εκποίηση, ανταλλαγή, δωρεά, κληροδοσία, ενοικίαση, απόδοση βάσει δικαστικής απόφασης, εθελούσια παραχώρηση ή επιμερισμός χρόνου –time sharing) πρέπει να διευκολύνεται από τον νόμο ώστε να ευνοείται και να ενθαρρύνεται η έρευνα, η έκθεση και η πρόσβαση του κοινού σε αυτά.

Από την άλλη μεριά οι υπέρμαχοι του πολιτιστικού εθνικισμού υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να διαταράσσεται ο δεσμός των αντικειμένων με τη χώρα δημιουργίας τους και με το πολιτισμικό τους πλαίσιο. Επίσης τονίζουν τον κίνδυνο που ενέχει η διακίνησή τους και κατηγορούν τους αντιπάλους τους για «πολιτιστικό ιμπεριαλισμό» και για έμμεση προσπάθεια νομιμοποίησης των λεηλασιών που έχουν υποστεί οι «χώρες – πηγές»

(Στεφάνου Γ. 2011 : 6)

Σε αυτό το πλαίσιο αντίθεσης μεταξύ πολιτιστικού εθνικισμού και πολιτιστικού διεθνισμού, ο δανεισμός αντικειμένων της Συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου ακολουθεί μάλλον την διεθνιστική προσέγγιση καθώς πιστεύουμε ότι η πρόσβαση στα αντικείμενα της συλλογής πρέπει να έχει ψυχαγωγικό και εκπαιδευτικό νόημα και ο αντιπολεμικός χαρακτήρας της έκθεσης πρέπει να αγγίζει ανθρώπους από όλο τον κόσμο.

4.2 Ελληνικό νομικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το Ν. 3028/02, Άρθρο 20, παρ. 1δ και 1ε κινητά μνημεία αποτελούν: «τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της (ιδιαίτερης) κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους».

Χαρακτηρίζονται ως κινητά μνημεία με Υπουργική απόφαση ύστερα από εισήγηση του Συμβουλίου μετά από συναίνεση εφόσον διατηρεί την κυριότητά τους. Ακόμα στην παράγραφο 6 αναφέρεται ότι κινητά μνημεία αποτελούν: «ομοειδείς κατηγορίες κινητών πολιτιστικών αγαθών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη κοινωνική, τεχνική, λαογραφική, εθνολογική ή εν γένει ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σημασία, εφόσον σπανίζουν, ο ατομικός προσδιορισμός τους είναι δυσχερής και συντρέχει κίνδυνος απώλειας ή καταστροφής τους». Βλέπουμε λοιπόν ότι σύμφωνα με το ελληνικό νομικό πλαίσιο τα αντικείμενα που αποτελούν την συλλογή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου θα μπορούσαν να αποτελέσουν κατόπιν αίτησης του συλλέκτη κινητά μνημεία και να υπαχθούν στο νόμο που καθορίζει της κινητικότητά τους.

Στην παράγραφο 11 του ίδιου άρθρου αποσαφηνίζεται ότι ο συλλέκτης μπορεί να μεταβιβάσει τα αντικείμενα της συλλογής στο σύνολό τους στο Δημόσιο ή σε μουσείο, όπως αυτό ορίζεται στην παράγραφο 45 ή σε άλλους αναγνωρισμένους συλλέκτες. Θα πρέπει να έχει προηγηθεί γνωστοποίηση αυτής της πρόθεσης στην Υπηρεσία και επίσης να έχουν γνωστοποιηθεί τα στοιχεία του προσώπου στο οποίο θα γίνει η μεταβίβαση. Μετά από παρέλευση 6 μηνών από την γνωστοποίηση μπορεί να γίνει η μεταβίβαση.

Ακόμη, στο άρθρο 29, παρ.2, βλέπουμε ότι ο συλλέκτης οφείλει να διευκολύνει την Υπηρεσία, εάν αυτή το ζητήσει, να εκθέσει τα αντικείμενά του στο κοινό εντός ή εκτός της ελληνικής επικράτειας για εύλογο χρονικό διάστημα (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII).

4.3 Κάνοντας την Συλλογή ελκυστική

Η σύγχρονη τάση για τα μουσεία, τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς και κατ'επέκταση τις ιδιωτικές συλλογές είναι να θέτουν τον επισκέπτη ως πρώτη τους προτεραιότητα. Παραδοσιακά οι παραπάνω χώροι ήταν κατ' εξοχήν χώροι συντήρησης και έκθεσης έργων του ανθρώπου ή του φυσικού τους περιβάλλοντος και οι συλλογές και τα έργα που εκτίθονταν διαφυλάσσονταν για τις επόμενες γενεές και αντιμετωπιζόνταν με σεβασμό.

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως υπάρχουν διαφορετικές και πιο σύνθετες απαιτήσεις όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων. Αυτό είναι αποτέλεσμα της διεύρυνσης της έννοιας της εκπαίδευσης με την υποστήριξη της 'δια βίου εκπαίδευσης'. Σε αυτόν τον τομέα το μουσείο παίζει πρωταρχικό ρόλο. Ακόμη, οι τοπικές κοινωνίες υποστηρίζουν κάθε προσπάθεια ανάπτυξης και προβολής τους θέτοντας ολοένα και περισσότερο τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς και τα μικρά, τοπικά μουσεία στο επίκεντρο των ενεργειών τους. Επίσης, οι ίδιοι οι επισκέπτες δεν αρκούνται στην παθητική μετάδοση γνώσεων και πληροφοριών. Η σύγχρονη εποχή με την εκθετικά αυξανόμενη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο μοιραία θέτει στο παραδοσιακό

μουσείο ένα πλαίσιο ανταγωνισμού. Το μουσείο του 21^{ου} αιώνα δεν μπορεί να εξακολουθήσει να αντιμετωπίζει τον επισκέπτη ως παθητικό δέκτη γνώσεων. Οι ίδιοι οι επισκέπτες πια

‘...επιθυμούν να συμμετέχουν, να αμφισβητούν, να παίρνουν μέρος ως ίσοι, να τους παρέχεται το ίδιο υψηλό επίπεδο υπηρεσιών όπως και σε οποιαδήποτε άλλο χώρο ψυχαγωγίας’.

(Black G. 2009 : 21)

Αυτός ο επισκέπτης τίθεται πλέον στο επίκεντρο των δράσεων του μουσείου. Ο επισκέπτης που, έχοντας στη διάθεσή του τόσα ερεθίσματα και τόσο εύκολη πρόσβαση στη γνώση μέσω του διαδικτύου, θα αποφασίσει να αφήσει το σπίτι του, να διανύσει μία διαδρομή και να μπει στο χώρο του μουσείου. Και δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι:

‘...οι άνθρωποι σήμερα επισκέπτονται μουσεία μόνον εφόσον η εμπειρία είναι ανάλογη ή καλύτερη από εκείνη που προσφέρουν άλλες δραστηριότητες’

(Black G. 2009 : 21)

Αυτός ο κοινωνικός χαρακτήρας του μουσείου είναι πλέον ο βασικός του ρόλος, το κλειδί για την ανάπτυξη του και εν τέλει την επιβίωσή του. Το ίδιο υποθέτουμε ότι ισχύει για την ιδιωτική συλλογή που ενδεχομένως να φιλοξενηθεί για ένα διάστημα ή και μόνιμα σε μία αίθουσα μουσείου. Πρέπει εξ’ αρχής το στήσιμο της ιδιωτικής συλλογής να έχει εκείνα τα στοιχεία που θα προσελκύσουν το παραδοσιακό κοινό, το οποίο είναι ολοένα και πιο απαιτητικό, πιο έμπειρο, πιο μορφωμένο, αλλά και που θα το καταστήσουν κίνητρο διεύρυνσης του κοινού. Να αποτελεί πόλο έλξης για μεμονωμένους επισκέπτες ή ομάδες, σταθερούς, περιστασιακούς ή επανερχόμενους.

4.4 Μουσειογραφική μελέτη Ιδιωτικής Συλλογής Β’ Παγκοσμίου Πολέμου

Σημαντική δραστηριότητα για κάθε μουσείο αποτελούν οι εκδηλώσεις και οι εκθέσεις, συνήθως αφιερωμένες σε κάποιο ειδικό θέμα που ανανεώνουν το μουσειακό περιβάλλον και προσελκύουν νέο κοινό.

Συζητώντας ένα υποθετικό σενάριο δανεισμού των αντικειμένων της συλλογής στο Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας για τη δημιουργία περιοδικής έκθεσης με θεματικό άξονα τη Μάχη της Κρήτης του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου υπάρχει μία σειρά σημείων που πρέπει να προσεχτεί:

Πρώτον, ως στόχος της έκθεσης πρέπει να τεθεί σαφώς ο αντιπολεμικός της χαρακτήρας. Πρόκειται για μία έκθεση με ιδιαίτερα ευαίσθητο περιεχόμενο που αναφέρεται σε μία ιστορική εποχή του πρόσφατου παρελθόντος οι πληγές του οποίου είναι ακόμη εμφανείς στις μνήμες των επιζώντων και στη διαμόρφωση των συνειδήσεων των επόμενων γενεών. Μιλάμε για μια ‘μαύρη’ περίοδο στιγματισμένη από μαζικές εκτελέσεις, διωγμούς αμάχων, γενοκτονίες, πυρπολήσεις, λεηλασίες, πείνα, τρομοκρατία και βιαιότητες. Ως στόχος της έκθεσης λοιπόν, πρέπει να τεθεί η αντικειμενική παρουσίαση του πλαισίου του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου μέσα στο οποίο εξελίχθηκε η Μάχη της

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Κρήτης και να τονιστεί η ιδιαίτερη βαρύτητα της για την Ελλάδα αλλά και για την έκβαση του πολέμου γενικότερα. Μιλάμε λοιπόν για ένα μάθημα Ιστορίας στο χώρο του Μουσείου και όχι για μια απλή έκθεση-παράθεση αντικειμένων.

Ο στόχος αυτός επηρεάζει μοιραία τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων. Είναι ευθύνη του μουσειολόγου που σε αυτή την περίπτωση είναι και ιδιοκτήτης της συλλογής, να φροντίσει ώστε τα εκθέματα να παρουσιαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτύχουν τον παραπάνω στόχο και ώστε να προσελκύσουν νέο κοινό στο Πολεμικό Μουσείο (μαθητικές ομάδες, φοιτητές, ερευνητές κ.α.).

Ο μουσειολόγος θα συνεργαστεί στενά με τον επιμελητή του μουσείου ο οποίος γνωρίζει τον επιστημονικό χώρο των συλλογών του Πολεμικού Μουσείου και με τον μουσειογράφο-αρχιτέκτονα για την διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων ή θα κάνει ο ίδιος εξ ολοκλήρου την μουσειογραφική μελέτη. Το ζητούμενο είναι ο υπάρχον μουσειακός χώρος να διαμορφωθεί κατάλληλα ώστε να εξυπηρετήσει το μουσειογραφικό σενάριο όπως το περιγράψαμε παραπάνω.

Το πρώτο στάδιο του μουσειογραφικού έργου είναι η διαμόρφωση του **οργανογράμματος** της έκθεσης εφόσον αυτή έχει ενταχθεί στον προγραμματισμό του μουσείου. Εδώ πρέπει να καταρτιστεί το περίγραμμα του μουσειογραφικού προγράμματος, η διάρκεια της έκθεσης, τα χαρακτηριστικά της και η διευθέτηση των οικονομικών θεμάτων.

Στο δεύτερο στάδιο της μουσειογραφικής μελέτης, εκείνο της **κατηγοριοποίησης** των εκθεμάτων, τα αντικείμενα που θα εκτεθούν πρέπει να ομαδοποιηθούν ώστε να δημιουργήσουν υποσύνολα που να εξυπηρετούν την διδακτικότητα της παρουσίασης. Προτείνουμε μια συνδυαστική κατηγοριοποίηση ανά εθνότητα και ανά ιστορική περίοδο, σε συνεργασία πάντα με τον επιμελητή. Επειδή η έκθεση επικεντρώνεται στην Μάχη της Κρήτης τα αντικείμενα που σχετίζονται με αυτήν θα πρέπει να αποτελέσουν ένα ιδιαίτερο υποσύνολο ώστε να εξυπηρετούν τον επικοινωνιακό και εκπαιδευτικό στόχο του μουσειογραφικού προγράμματος.

Στο τρίτο στάδιο της **μουσειογραφικής ανάλυσης** τα υποσύνολα πρέπει να τοποθετηθούν κατά τέτοιο τρόπο στον χώρο ώστε να αποτελέσουν ένα επιτυχημένο αρχιτεκτονημένο σύνολο, ενταγμένο στον χώρο που διατίθεται από το μουσείο το οποίο θα εξυπηρετεί το μουσειογραφικό σενάριο.

‘Το μουσειογραφικό σενάριο πρέπει να είναι πλήρες, σαφές, καθαρό και στέρεα δομημένο. Πλήρες, ούτως ώστε να μεταφέρει ένα ολοκληρωμένο νόημα και να διεξέρχεται το μουσειογραφικό θέμα με επάρκεια. Σαφές και καθαρό, για να διευκολύνεται η μετάδοση των μουσειακών μηνυμάτων και να επιτυγχάνεται ο επικοινωνιακός στόχος ευχερώς. Στέρεα δομημένο, για να καθίσταται δυνατή η οπτικοποίηση του κειμένου, ούτως ώστε το όραμα των δημιουργών να μετασχηματίζεται σε γνώση και απόλαυση των επισκεπτών’.

(Σαλή Τ. 2006 : 53)

Στο τέταρτο στάδιο, το στάδιο της **μουσειογραφικής σύνθεσης** γίνονται η χάραξη της πορείας των επισκεπτών, μελετώνται τα χρώματα και οι φωτισμοί και το υποστηρικτικό υλικό, δηλαδή η διαχείριση του χώρου γενικά σύμφωνα με το μουσειογραφικό σενάριο.

Η πρώτη εντύπωση είναι πάντα η σημαντικότερη. Ο επισκέπτης πρέπει να νιώσει από την αρχή ότι είναι ευπρόσδεκτος, ότι βρίσκεται σε ένα φιλόξενο και ζεστό περιβάλλον που θα του προσφέρει μια μοναδική εμπειρία.

‘Γνωρίζουμε ότι το πιο μεγάλο εμπόδιο είναι η αίσθηση του επισκέπτη ότι δεν είναι καλοδεχούμενος και η αμηχανία του όταν δεν ξέρει πού να πάει ή τί να περιμένει’

(Stewart- Young 2000 : 30)

Εδώ παίζει σημαντικό ρόλο η κατάλληλη σήμανση και το επαρκώς εκπαιδευμένο προσωπικό. Ένας κεφαλαιώδους σημασίας παράγοντας από τον οποίο θα κριθεί η επιτυχία της έκθεσης της συλλογής είναι η ποιότητα επαφής μεταξύ του επισκέπτη και του προσωπικού, το οποίο πρέπει εκτός από φιλικό, ευγενικό και γενικά επικοινωνιακό να είναι και αποτελεσματικό. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να είναι εξειδικευμένο, δηλαδή να είναι εκπαιδευμένο στο συγκεκριμένο θέμα της συλλογής ώστε να μπορεί να δώσει εύστοχες, σωστές και γρήγορες απαντήσεις σε τυχόν ερωτήσεις.

4.5 Μουσειογραφική εφαρμογή

Ακολουθεί ένα προτεινόμενο σχέδιο της έκθεσης, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι είναι και το μοναδικό κατάλληλο.

Θα προτείνουμε την βιωματική εισαγωγή του επισκέπτη ή της ομάδας στο ιστορικό πλαίσιο που εξετάζουμε. Η ομάδα των επισκεπτών εισέρχεται σε κατάλληλα διαμορφωμένη αίθουσα που αναπαριστά το φυσικό τοπίο της Κρήτης εν καιρώ ειρήνης. Θα υπάρχουν ενδεικτικά ομοιώματα δέντρων, ζώων, εδάφους, αγροτών και κατοίκων εν ώρα ασχολίας με ειρηνικές δραστηριότητες που θα πλαισιώνονται από ήχους της φύσης και της απλής καθημερινότητας της περιόδου εκείνης. Ξαφνικά η ατμόσφαιρα της αίθουσας αλλάζει. Ο φωτισμός χαμηλώνει, αρχίζουν και ακούγονται οι ήχοι των αεροπλάνων που μεταφέρουν τα εχθρικά στρατεύματα να πλησιάζουν και ο ίδιος χώρος μετατρέπεται σε πεδίο μάχης με τον φωτισμό να επικεντρώνεται σε φιγούρες πολεμιστών αλεξιπτωτιστών που θα κρέμονται από την οροφή και αρματομένων Κρητών αγωνιστών. Όλο αυτό πλαισιώνεται από το αντίστοιχο ηχητικό υλικό: εκρήξεις, πολυβολισμοί, κραυγές σε διάφορες γλώσσες. Ο στόχος αυτής της πρώτης αίθουσας θα είναι να βάλει τους επισκέπτες στο κλίμα της περιόδου και να τους κάνει να βιώσουν την μετάβαση από την ειρήνη στον πόλεμο σε ελάχιστα δευτερόλεπτα όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Αυτό το προκαταρκτικό στάδιο εκτός από απαραίτητο από γνωσιακή άποψη μπορεί να καθυστερήσει το αίσθημα της μουσειακής κόπωσης και να προλάβει αρνητικά συναισθήματα που δύναται να δημιουργηθούν στους επισκέπτες με αρνητικά στερεότυπα.

Εξερχόμενοι οι μαθητές από την πρώτη αίθουσα παραλαμβάνονται από το προσωπικό του μουσείου και τους ζητείται να υποδηθούν έναν ρόλο. Θα κληθούν να παραστήσουν κάποιον από τις φιγούρες που είδαν στην προηγούμενη αίθουσα φορώντας ακριβή αντίγραφα στολών και εξοπλισμού που θα τους διατεθούν από τους μουσειοπαιδαγωγούς. Έτσι θα έχουν χωριστεί σε ομάδες Γερμανών αλεξιπτωτιστών, Ελλήνων στρατιωτών, Κρητικών ανταρτών και Βρετανών στρατιωτών. Οι μουσειοπαιδαγωγοί θα τους αναθέσουν σύμφωνα με την ομάδα του καθενός να βρει τα αυθεντικά αντικείμενα στις προθήκες που θα βρίσκονται σε αυτή την αίθουσα συμβουλευόμενοι τις επιγραφές

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

κάθε αντικείμενου. Έτσι οι ‘χρήστες’ του μουσείου θα παροτρύνονται να αγγίζουν αντικείμενα και όχι απλώς να δουν κάτι πίσω από ένα γυαλί κατά το πρότυπο του Please Touch Museum (PTM) στην Pennsylvania. Οι προθήκες με τα αντικείμενα θα πλαισιώνονται και θα εμπλουτίζονται από φωτογραφικό υλικό που θα δείχνει τα αντικείμενα στον φυσικό τους χώρο και χρόνο (βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V). Πριν την είσοδο στην τελευταία αίθουσα θα υπάρχει περίληψη της Μάχης της Κρήτης με αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό εστιασμένο σε συγκεκριμένα γεγονότα της μάχης. Συμπληρωματικά θα ζητηθεί από τους μαθητές να εντοπίσουν σε χάρτη της Κρήτης τις τοποθεσίες όπου έλαβαν μέρος οι μάχες.

Το υποστηρικτικό κείμενο που θα συνοδεύει τα αντικείμενα θα προτείνουμε να είναι γραμμένο με την μέθοδο Ekarv η οποία θεωρείται η πλέον κατάλληλη και σύγχρονη για την συγγραφή λεζάντων (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI).

Βγαίνοντας από την δεύτερη αίθουσα μπαίνουν στην Τρίτη αμφιθεατρική αίθουσα όπου πλέον χαλαρώνουν και τους ζητείται να πουν αν θέλουν να αλλάξουν ρόλο και ενδυμασία, να το αιτιολογήσουν και να διαλέξουν πιθανώς κάποιον άλλο. Μπορούν επίσης να μιλήσουν για τα συναισθήματά που τους προκλήθηκαν, τις σκέψεις τους και τις γνώσεις που αποκόμισαν σε μορφή ελεύθερου διαλόγου. Τέλος θα ακολουθεί προβολή μικρού μήκους ταινία που θα βασίζεται στο διήγημα του Αντώνη Σαμαράκη ‘Το ποτάμι’. Εναλλακτικά ή συμπληρωματικά θα μπορούσαν να παρουσιάζονται διηγήσεις μαρτυριών από ανθρώπους που βρίσκονταν στην ίδια ηλικιακή ομάδα με τους μαθητές και έζησαν από πρώτο χέρι τα γεγονότα. Αυτές οι διηγήσεις αφυπνίζουν το συγκινησιακό κομμάτι του μαθητή καθώς νιώθει την διαφορά της ζωής του αφηγητή και της δικιάς του. Ως επιστέγασμα και για να τονιστεί ο αντιπολεμικός χαρακτήρας της έκθεσης θα τους ζητηθεί να βγάλουν τις στολές τους και να αντικρίσουν τους συμμαθητές τους ως ίσους και απλούς ανθρώπους.

Το ζητούμενο είναι ο επισκέπτης εξερχόμενος από την έκθεση να έχει εμπλουτίσει τις γνώσεις του όσο αναφορά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο και την σημασία της Μάχης της Κρήτης σε αυτόν αλλά και να έχει τονιστεί το αντιπολεμικό του συναισθήμα. Τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα μπορούν να βοηθήσουν σε αυτή την κατεύθυνση. Όμως πρέπει να γίνει προσεκτική χρήση τους ώστε να υποστηρίζουν τα αντικείμενα και όχι να τα επισκιάζουν. Η δημιουργία της κατάλληλης ατμόσφαιρας είναι βαρύνουσα σημασία σε αυτή την έκθεση ώστε να καταστεί το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας χώρος καλλιέργειας αντιπολεμικών συναισθημάτων. Η διδακτικότητα και η ψυχαγωγικότητα μίας παρουσίασης αποτελούν όρους αναπόσπαστους του μουσείου σύμφωνα με την καταστατική αρχή του ICOM, όμως είναι ‘...αποτέλεσμα λεπτών εγκεφαλικών διεργασιών, γι’ αυτό και οι μουσειογραφικοί χειρισμοί πρέπει να χαρακτηρίζονται από κομψότητα και χάρη. Η παράμετρος αυτή που λειτουργεί ως επίμετρο της ποιότητας μίας σύνθεσης, δεν προσδιορίζεται με φυσικά μεγέθη και αποτελεί την συνολική αίσθηση που αποκομίζει κανείς. Είναι η γεύση που σου μένει, ο απόηχος που σε ακολουθεί όταν εγκαταλείπεις έναν εκθεσιακό χώρο’.

(Σαλή Τ. 2006 : 14-15)

4.6 Μουσειογραφική διερεύνηση-δημόσιες σχέσεις

Η μουσειογραφική διερεύνηση γίνεται σε τρεις φάσεις. Κατ' αρχάς υπάρχουν κάποιες απαραίτητες δραστηριότητες που πρέπει να γίνουν πριν την έκθεση και τις οποίες αναλαμβάνει ο τομέας των δημοσίων σχέσεων του μουσείου.

Πριν την έναρξη της έκθεσης πρέπει να προσεγγιστεί το δυνητικό κοινό με ιδιαίτερο τρόπο ώστε να παροτρυνθεί να επισκεφτεί την συλλογή. Ωραία σχεδιασμένο ενημερωτικό φυλλάδιο με ελκυστικό λογότυπο (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι) και άλλα παρόμοια εμπορικά προϊόντα και τρόποι προσέλκυσης και ενημέρωσης είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε αυτό το σημείο. Ειδικό φυλλάδιο θα ήταν χρήσιμο να διανεμηθεί στα σχολεία και ειδικότερα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθούν στη διαφήμιση εφόσον βέβαια υπάρχουν τα διαθέσιμα κονδύλια. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί ώστε να μην υπόσχεται το προϊόν του μάρκετινγκ πράγματα τα οποία είναι ή ακούγονται υπερβολικά και θα οδηγήσουν τον δυνητικό επισκέπτη σε αρνητικά συναισθήματα απογοήτευσης. Σε αυτή την περίπτωση η από στόμα σε στόμα σύσταση, που είναι ο καλύτερος τρόπος διεύρυνσης του κοινού, θα δράσει αρνητικά.

Καλό θα ήταν να προηγηθεί εκδήλωση πριν την έναρξη της έκθεσης για επιλεγμένο κοινό του ευρύτερου πνευματικού και πολιτιστικού χώρου η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως διαφημιστική εκστρατεία για την έκθεση. Τέτοιες εκδηλώσεις:

‘...λειτουργούν και ως σφυγμομετρήσεις πριν ανοίξουν οι πύλες μίας έκθεσης για το ευρύ κοινό’.

(Σαλή Τ. 2006 : 166)

Η μουσειογραφική διερεύνηση μπορεί να γίνει και κατά την διάρκεια της έκθεσης με την συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τους επισκέπτες ώστε να διερευνηθεί και να εκτιμηθεί η άποψη των επισκεπτών (visitor studies). Τα ερωτηματολόγια πρέπει να εκτιμηθούν και να μελετηθούν από τον μουσειολόγο και τον μουσειογράφο ώστε αυτοί, αν χρειάζεται, να προβούν σε κατάλληλες διορθωτικές κινήσεις ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της έκθεσης. Σε κάθε περίπτωση η επικοινωνία και ο ανοικτός διάλογος μεταξύ μουσείου και κοινού είναι μέγιστης σημασίας για την επιτυχία της έκθεσης και αποτελεί απαραίτητη παράμετρο σε όλες τις φάσεις του μουσειογραφικού/μουσειολογικού έργου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

5.1 Θεωρητικό υπόβαθρο

‘Το μουσείο και το σχολείο είναι, ή οφείλουν να είναι, αντικριστές πόρτες στη γνώση. Στη γνώση που δεν είναι πληροφορίες, αλλά οδηγεί τα παιδιά στην ανακάλυψη του εαυτού τους, στην αυτογνωσία, στην καλλιέργεια και στην ενδυνάμωση των ενδιαφερόντων τους, ενώ συγχρόνως προσφέρει απόλαυση και τέρψη’.

(Κακούρου Γ. –Χρόνη 2010 : 12)

Η αναγνώριση των παιδαγωγικών δυνατοτήτων των μουσείων δεν είναι μία υπόθεση των τελευταίων χρόνων. Ήδη από το 1969 η μελέτη *American’s Museums: The Belmont Report* (AAM, 1969) κατέδειξε τον παιδαγωγικό χαρακτήρα των μουσείων και οδήγησε στο *Museum Services Act* του 1997 και στη δημιουργία του Ινστιτούτου Υπηρεσιών Μουσείων και Βιβλιοθηκών που έχει επιχορηγήσει πολλές πρωτοβουλίες για τη διά βίου μάθηση. Σύμφωνα δε με την έκδοση του *American Association of Museums* του 1992 ‘*Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museums*’ ο εκπαιδευτικός ρόλος των μουσείων οφείλει να είναι πρωταρχικός: ‘Η κοινότητα των μουσείων στις Ηνωμένες Πολιτείες μοιράζεται την ευθύνη με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε ό,τι αφορά την ανάγκη να ενισχυθούν οι ευκαιρίες μάθησης για όλους τους πολίτες...’

(AAM 1992 : 25)

Εξάλλου, στο Ηνωμένο Βασίλειο η νίκη των Νέων Εργατικών στις εκλογές του 1997 σηματοδότησε ένα άνοιγμα των μουσείων σε όλες τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες και έδωσε έμφαση στη διά βίου μάθηση χρηματοδοτώντας εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία της χώρας. Υπάρχει επίσης επίσημη κυβερνητική αναγνώριση του εκπαιδευτικού ρόλου των σύγχρονων μουσείων όπως φαίνεται μέσα από την έκδοση ‘*Η εκπαιδευτική δύναμη των μουσείων: όραμα για την παιδεία στα μουσεία*’.

(DCMS and DfEE, 2000)

Επιστρέφοντας στα δικά μας, βλέπουμε ότι πολλές πρωτοβουλίες που πάρθηκαν στη μεταδικτατορική εκπαιδευτική νομοθεσία του 1976 που θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν τον παιδαγωγικό χαρακτήρα του μουσείου απέτυχαν. Ακόμη, το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ- Εκπαίδευση και Πολιτισμός που εφαρμόστηκε πειραματικά το 1995 σε ορισμένα σχολεία της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης φαίνεται ότι δεν κατάφερε να πετύχει τους στόχους του καθώς μόνο 1 στα 100 σχολεία το υλοποίησε και έτσι δεν μπορεί ούτε να αξιολογηθεί επαρκώς, ούτε να φανεί το αποτέλεσμα του στο γενικό μαθητικό πληθυσμό. Παρ’ όλα αυτά, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με το ‘*Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*’ όπου εντάσσεται η ‘*Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων*’ για το Γυμνάσιο, ενισχύει τη σχέση μουσείου- σχολείου. Στόχος των προγραμμάτων είναι ανάμεσα σε άλλα η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η βιωματική δράση, η ανάληψη πρωτοβουλιών, ίσες ευκαιρίες και για τα δύο φύλα και για ομάδες με ιδιαίτερα εθνοτικά, πολιτιστικά και γλωσσικά

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

χαρακτηριστικά, η καλλιέργεια της δυνατότητας του παιδιού να μαθαίνει μόνο του ('learning how to learn') κ.α. Οι στόχοι αυτοί που τίθενται στις προτεινόμενες θεματικές διδασκαλίας στα οκτώ βιβλία για το Δημοτικό και επτά για το Γυμνάσιο είναι ευκολότερο και προσφορότερο να επιτευχθούν με επισκέψεις σε μουσεία παράλληλα με άλλες δράσεις. Βλέπουμε δηλαδή ότι η θέση της επίσημης πολιτείας στη χώρα μας ενισχύει τη συνεργασία μουσείου- σχολείου για την προώθηση των εκφραστικών δυνατοτήτων των παιδιών, την αντιμετώπιση τους ως 'όλον', την κοινωνική τους ανάπτυξη, τη δημιουργία ανθρώπων που εν κατακλείδι θα αγαπήσουν τη γνώση, θα θέλουν μόνοι τους και διαρκώς να βελτιώνουν τον εαυτό τους, να γίνονται καλύτεροι άνθρωποι να είναι 'άνθρωποι' σύμφωνα με τη δημοφιλή εκδοχή της ρίζας της λέξης: 'άνω + θρώσκω', δηλαδή το ον που κοιτάζει προς τα πάνω, τείνει προς τα μπρος, έχει αισιοδοξία και στόχους.

Ο εκπαιδευτικός στόχος του μουσείου ξεφεύγει από τη στείρα μετάδοση γνώσεων και όπως εκφράζεται στη μεθοδολογία που προτείνει το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, ο επισκέπτης μαθητής αλλά και ο ενήλικας θα πρέπει να μαθαίνει μέσω της μαιευτικής, βιωματικής και ανακαλυπτικής προσέγγισης.

Αν και το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν έχει θέσει σαφείς στόχους ως προς το τι είδους άνθρωπο επιδιώκει να διαμορφώσει, βλέπουμε ότι ειδικά προς τις τελευταίες τάξεις της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης η όλη προσπάθεια επικεντρώνεται στην εισαγωγή στη Τριτοβάθμια με κεντρικό σκοπό την απόκτηση εκείνων των δεξιοτήτων που θα βοηθήσουν στην εξασφάλιση εξεύρεσης ενός επαγγέλματος που θα αποφέρει οικονομική και ίσως κοινωνική ανέλιξη. Αγνοούνται ή παραμελούνται παράμετροι όπως η δημιουργική έκφραση, η καλλιέργεια της φαντασίας, η αυτογνωσία. 'Καμία εκπαιδευτική διαδικασία δεν νοείται χωρίς να στοχεύει στην αυτοπεποίθηση, στην αυτοεκτίμηση, στην αυτενέργεια και την αυτοπραγμάτωση του ατόμου. Το μουσείο καλείται να παίξει το δικό του ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση. Ακόμη και όταν θέτει γνωστικούς στόχους, δε μπορεί να αγνοεί τους συγκινησιακούς. Οφείλει να προσπαθεί να βοηθάει το παιδί να γίνεται ο εαυτός του, να αναπτύσσει ομαλές σχέσεις με τους άλλους, να μαθαίνει πώς να μαθαίνει, πώς να αποκτά γνώσεις με ευχαρίστηση, πώς να σκέπτεται ανεξάρτητα, να αποφασίζει ελεύθερα, να δέχεται και να σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους, να εκφράζεται δημιουργικά και να ξεπερνά τα φυσικά του μειονεκτήματα'.

(Κακούρου Γ. –Χρόνη 2010 : 46-47)

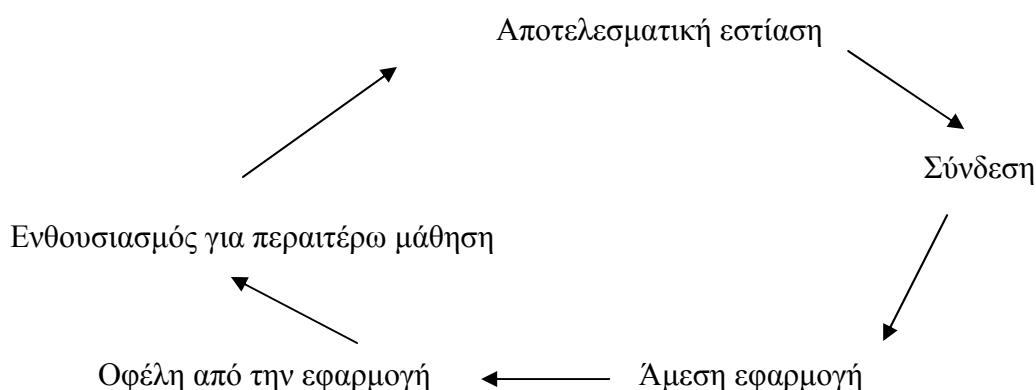
5.2 Πως μαθαίνουμε στο μουσείο;

‘... Κάθε εμπειρία σε μουσείο, αρχείο ή βιβλιοθήκη είναι δυνητικά ευκαιρία για μάθηση, ευκαιρία να αποκτήσει κανείς νέες εμπειρίες, να τις σκεφτεί και να εφαρμόσει αυτά που έμαθε στις επόμενες εμπειρίες του’.

(Black G. 2009 : 169)

Πώς όμως μπορεί ο επιμελητής ή ο υπεύθυνος της έκθεσης να κάνει αυτήν την εμπειρία της μάθησης πιο αποτελεσματική;

Ξέρουμε πλέον ότι ‘μαθαίνουμε κάνοντας’: «Ακούω και ξεχνάω, βλέπω και θυμάμαι, κάνω και μαθαίνω». Αυτή είναι η βασική έννοια της εμπειρικής μάθησης. Σύμφωνα με αυτήν μαθαίνουμε από την εμπειρία, την οποία τη συνδέουμε με προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες και τελικά την εφαρμόζουμε. Σύμφωνα με τους Dennison και Kirk (1990 : 17) ο ‘ενάρετος κύκλος’ της μάθησης είναι ο επιθυμητός γιατί σύμφωνα με αυτόν τα οφέλη από την εφαρμογή της νέας εμπειρίας θα μας οδηγήσουν σε ενθουσιασμό και επιθυμία για περαιτέρω μάθηση:

Στην πράξη, αυτό για τα μουσεία σημαίνει δημιουργία τέτοιου περιβάλλοντος που θα κινητοποιεί τον επισκέπτη να αναπτύξει τέτοιου είδους μαθησιακούς κύκλους. Εάν ο επισκέπτης μπορεί να συσχετίσει τα εκθέματα με τη ζωή του, μπορεί να εφαρμόσει στη ζωή του αυτά που έμαθε- που ‘ανακάλυψε’ ενδεχομένως- και δει κάποιο όφελος, τότε θα κινητοποιηθεί για περαιτέρω μάθηση και θα ενισχυθούν τα θετικά συναισθήματα του για τη γνώση. Και σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η «Εκστρατεία για τη Μάθηση» στο Ηνωμένο Βασίλειο:

«Η αποτελεσματική μάθηση οδηγεί σε αλλαγή, ανάπτυξη και επιθυμία για περισσότερη μάθηση»

(Black G. 2009 : 170)

Ξέρουμε όμως πως οι άνθρωποι μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους και έχει δημιουργηθεί ολόκληρη συλλογή από θεωρητικούς της εκπαίδευσης που περιγράφουν τους διάφορους τρόπους μάθησης. Δεν είναι σκοπός αυτής της πτυχιακής έρευνας να περιγράψει αυτές τις θεωρίες, όμως θα

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

μπορούσαμε εν συντομία να αναφερθούμε στους Honey και Mumford (1992 :5-6) σύμφωνα με τους οποίους υπάρχουν τέσσερις τύποι μαθητών:

- Οι θεωρητικοί που προσπαθούν να δημιουργήσουν νέες θεωρίες με βάση τις παρατηρήσεις τους
- Οι αναστοχαστές που σκέφτονται και παρατηρούν τις νέες εμπειρίες
- Οι πραγματιστές που δοκιμάζουν νέες θεωρίες στην πράξη
- Οι ακτιβιστές που εμπλέκονται βιωματικά σε νέες εμπειρίες

Αυτό που έχει σημασία για εμάς είναι ότι η έκθεση του μουσείου πρέπει να παρέχει ποικίλες μαθησιακές ευκαιρίες που να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ανάγκες και μαθησιακούς τύπους.

Τα τελευταία χρόνια η θεωρία που κυριαρχεί τόσο στην εκπαίδευση όσο και στον εκπαιδευτικό τομέα των μουσείων είναι ο 'κονστρουκτιβισμός' σύμφωνα με τον οποίο ο μαθητής και ο επισκέπτης κατασκευάζει (constructs) τη δική του αντίληψη για τον κόσμο. Άρα, ο δάσκαλος στην εκπαίδευση και ο επιμελητής στο μουσείο παίρνουν το ρόλο του 'διαμεσολαβητή' της γνώσης, του 'διευκολυντή' της μάθησης. Ο μαθητής/επισκέπτης καλείται να κατασκευάσει μόνος του τα δικά του νοήματα. Σε κάθε περίπτωση η παρουσία των εκθεμάτων πρέπει να επικεντρώνεται στις ανάγκες του κόσμου, να υποστηρίζει τη μάθηση και να δημιουργεί περιβάλλον που να 'κεντρίζει' το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Αντί για την παραδοσιακή έκθεση που στηρίζεται στο 'διδασκισμό' θα μπορούσαμε να προσεγγίσουμε την έκθεση με ένα πιθανό 'κονστρουκτιβιστικό' μοντέλο. Ο στόχος είναι να ξεφύγουμε από το παραδοσιακό, 'αυστηρό' και συστηματικό τρόπο οργάνωσης της έκθεσης που θυμίζει περιβάλλον τάξης. Θα μπορούσε λοιπόν η έκθεση να έχει διάφορες εισόδους και μη καθορισμένη πορεία ώστε ο επισκέπτης να επιλέγει την αρχή και το τέλος της δικής του επίσκεψης. Θα μπορούσε επίσης να παρέχει μια ευρεία γκάμα γνωσιακών τρόπων προσέγγισης ώστε να καλύψει διαφορετικούς τύπους μάθησης. Επίσης να δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να συνδέουν τα αντικείμενα και τις νέες γνώσεις με τις ήδη υπάρχουσες και να πειραματίζονται και να σκέφτονται υποθετικά ώστε να καταλήγουν στα δικά τους συμπεράσματα.

(Hein 1998: 35)

Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι η εμπειρία δεν πρέπει να είναι δομημένη. Ίσα- ίσα που ένα χαοτικό περιβάλλον χωρίς σαφώς προσδιορισμένο στόχο και μεθοδολογία θα είχε ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα. Αυτό που εννοούμε εδώ είναι ότι ο επισκέπτης θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα «...να δημιουργεί τη δική του προσωπική, διερευνητική διαδρομή, αποκλείοντας εκθέματα, σταματώντας σε ό,τι τον ενδιαφέρει, προχωρώντας δίχως να έχει δει απαραίτητα ό,τι παρουσιάζεται σε κάθε αίθουσα».

(Black G. 2009 : 187)

Ο κονστρουκτιβισμός στο μουσείο σημαίνει ότι πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να ερμηνεύει προσωπικά το έκθεμα και να το προσεγγίσει με το δικό του μοναδικό τρόπο. Μέσα σε αυτό το γενικό πλαίσιο η επίσκεψη στο μουσείο πρέπει να οργανώνεται σε τρία μέρη:

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

α) Πριν την επίσκεψη: ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται με τον επιμελητή της έκθεσης. Τίθενται οι στόχοι της επίσκεψης, επιλέγεται η καλύτερη μεθοδολογία και υπολογίζεται η διάρκεια. Ο εκπαιδευτικός ενημερώνεται για τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά προγράμματα, επιλέγει αυτό που θεωρεί καταλληλότερο για την ομάδα του, το τροποποιεί αν θέλει ή ενθαρρύνεται να εκπονήσει δικό του. Στο σχολείο προετοιμάζει τους μαθητές για την επίσκεψη. Επιθυμητή είναι η συνεργασία, η εμπιστοσύνη και η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευτικού και επιμελητή.

β) Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης: Έχουμε ήδη αναφερθεί στη σπουδαιότητα της πρώτης εντύπωσης του επισκέπτη, στο πόσο σημαντικό είναι να αισθανθεί άνετα και ευπρόσδεκτος. Στην περίπτωση σχολικών ομάδων, τα παιδιά πρέπει να μπορούν εύκολα να εξοικειωθούν με το χώρο, να γνωρίσουν τα στάδια του εκπαιδευτικού προγράμματος, να τους παρασχεθεί η δυνατότητα να ανακαλύψουν τη γνώση και αν είναι δυνατόν να συμμετάσχουν ενεργά και βιωματικά (μέσω δραστηριοτήτων, δραματοποίησης, γραψίματος, θεατρικού παιχνιδιού κ.α.).

γ) Μετά την επίσκεψη: Η επίσκεψη δεν έχει τελειώσει με την έξοδο από το χώρο του μουσείου. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μπορεί να βρει τρόπους να ωθήσει τα παιδιά να συνδέσουν αυτό που έμαθαν με τη ζωή τους, να 'αναστοχαστούν' πάνω στις νέες εμπειρίες, να δημιουργήσουν με βάση τις νέες γνώσεις που απέκτησαν. Έτσι, ενδεικτικά θα μπορούσαν να οργανώσουν δραστηριότητες που θα στηρίζονται στην επίσκεψή τους στο μουσείο (έκθεση στο χώρο του σχολείου με φωτογραφίες, οργάνωση διαλέξεως για την υπόλοιπη μαθητική κοινότητα, επόμενη επίσκεψη με νέους στόχους, εργαστήριο ζωγραφικής κ.α.)

5.3 Ενδεικτικό Μουσειοπαιδαγωγικό Πρόγραμμα για την

Συλλογή Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Το υποθετικό σενάριο μουσειοπαιδαγωγικής αξιοποίησης της ιδιωτικής Συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου μπορεί να συνδεθεί με το μάθημα της Ιστορίας των Νεότερων Χρόνων που διδάσκεται σε παιδιά ΣΤ' Δημοτικού, Γ' Γυμνασίου και Γ' Λυκείου. Οι προτεινόμενες ενέργειες που θα μπορούσαν να γίνουν είναι οι εξής :

-Πριν την έκθεση

Αφού έχει ήδη στηθεί η έκθεση σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο κάποιου Μουσείου, θα ήταν καλό να αποσταλεί στα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαφημιστικό φυλλάδιο (βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι). Αυτό θα ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς για τη λειτουργία της έκθεσης και το ενδεχόμενο επίσκεψης σε αυτήν από ομάδες μαθητών που ασχολούνται με την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Εάν ο εκπαιδευτικός αποφασίσει να οργανώσει την επίσκεψη, ιδανικά θα έπρεπε να έρθει σε επαφή με τον επιμελητή της έκθεσης ώστε να τεθούν οι μαθησιακοί στόχοι. Επιθυμητό θα ήταν η διδασκαλία της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου να έχει προηγηθεί

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

της επίσκεψης, ώστε οι μαθητές να έχουν ήδη διαμορφώσει κάποια γνώση με την οποία θα συνδεθεί η επίσκεψη στο Μουσείο και η οποία θα εμπλουτιστεί.

-Κατά τη διάρκεια της έκθεσης

Η πρόταση που αναφέρεται στην παράγραφο 4.5 Μουσειογραφική Εφαρμογή αποτελεί ένα παράδειγμα βιωματικής δράσης στον χώρο της έκθεσης. Περαιτέρω μπορούν να δοθούν ερωτηματολόγια πολλαπλής επιλογής ή συμπλήρωσης κενών γνωστικού περιεχομένου (βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II). Ήδη βλέπουμε με αυτόν τον τρόπο ότι ο μαθητής δεν είναι παθητικός δέκτης, αναλαμβάνει έναν ενεργό ρόλο και έχει συγκεκριμένους στόχους.

-Μετά την έκθεση

Όπως είπαμε και παραπάνω, η επίσκεψη στο Μουσείο δεν ολοκληρώνεται με την έξοδο του επισκέπτη-μαθητή από αυτήν. Ιδανικά θα πρέπει να του δοθούν τα ερεθίσματα εκείνα ώστε να διαμορφώσει την προσωπική του άποψη για τη σημασία της εξεταζόμενης περιόδου και ακόμα περισσότερο να τον ωθήσει να εξάγει τα δικά του συμπεράσματα για τον πόλεμο γενικότερα. Έχουμε ήδη αναφέρει ότι μία τέτοια έκθεση θα πρέπει να λειτουργήσει αντίστροφα, δίνοντας αντιπολεμικά μηνύματα. Έτσι μετά την επίσκεψη στο μουσείο οι μαθητικές κοινότητες θα μπορούσαν να οργανώσουν μία παρουσίαση αυτών που είδαν και αποκόμισαν για τους υπόλοιπους συμμαθητές τους ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα του καθενός (βιντεοπροβολή φωτογραφιών, διάλεξη, έκθεση ζωγραφικής με αντιπολεμικό χαρακτήρα κ.α.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AAM, 1969, *America's Museum: The Belmont Report*, Robbins, M.W. (ed) Ουάσινγκτον: American Association of Museums
- AAM, 1992, *Excellence and Equity: Education and the Public Dimensions of Museums*, Ουάσινγκτον: American Association of Museums
- Abraham, K., 1927, *Selected Papers on Psychoanalysis*, Hogarth Press, London
- Belk, R., Wallendorf, M., Sherry, J., Holbrook, M., Roberts, S., 1988 'Collectors and Collecting' *Advances in Consumer Research*, 1988:548-53
- Black, G., 2009, *Το ελκυστικό Μουσείο, Μουσεία και Επισκέπτες*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα
- DCMS and DFEE, 2000, *The Learning Power of Museums: A Vision for Museum Education*, Λονδίνο: Department of Culture, Media and Sport
- Dennison, B. and Kirk, R., 1990, *Do, Review, Learn and Apply: A simple Guide to Experiential Learning*, Οξφόρδη: Blackwell
- Falk, J.H. and Dierking, C.D., 2000, *Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meanings*, Walnut Creek, CA: Altamina Press
- Fenichel, O., 1945, *The Psychoanalytic Theory of Neurosis*, London, New York
- Freud, S., 1927, 'Essays on Sexuality' in *The Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, standard edition, Hogarth Press, London
- Freud, S., 1963, 'Character and Anal Eroticism' in Rieff, 1963:1-25
- Hein, G., 1998, *Learning in the Museum*, Λονδίνο: Routledge
- Honey, P. and Mumford, A., 1992, Η Έκδοση, *The Manual of Learning Styles*, Maidenlead, Berkshire : Honey

- Hooper-Greenhill, E., 1999, 2nd ed., *The Educational Role of the Museum*, London, Routledge
- <http://www.kathimerini.gr>
- Hubert, H., Mauss, M., 1974, 'Magic, Technology and Science', in Tiryakian, 1974:237-41
- Jones, E., 1950, 'Anal-Erotic character traits' in *Papers on Psychoanalysis*, 5th ed., Bailliere, Tindall and Cox, London
- Pearce, S.M., 1995 *On Collecting. An investigation into collecting in the European tradition* Routledge, London and New York
- Stewart-Young, J., 2000, 'Building barriers in Walsall', *Museums Journal*, Ιούνιος: 30
- www.willpowerinfo.myby.com.uk/cidok/staud1.htm
- Κακούρου- Χρόνη, Γ., 2010, *Μουσείο-Σχολείο, Αντικριστές πόρτες στη Γνώση*, Πατάκης
- Μπούνια, Α., Σημειώσεις του μαθήματος *Διαχείριση Μουσειακών Συλλογών*, 2005-6, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Πολιτιστικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Μυτιλήνη
- Οικονόμου, Μ., 1999, 'Μουσειολογία για τους Ανθρώπους ή για τα Αντικείμενα', *Αρχαιολογία και Τέχνες*, Σεπτέμβριος, Τεύχος 72
- Σαλή Τ., 2006, *Μουσειολογία 2: Βασικές Αρχές Έκθεσης Μουσειακών Συλλογών*, Αθήνα, Μεταίχμιο
- Στεφάνου, Γ., 2011, *Η κινητικότητα των μουσειακών αντικειμένων- Η περίπτωση της Ελλάδας*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, ΠΜΣ Πολιτιστική Διαχείριση, Πτυχιακή Εργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ενημερωτικό-διαφημιστικό Φυλλάδιο

Το Πολεμικό Μουσείο Αθηνών φιλοξενεί την μουσειακή συλλογή του Ξενικάκη Ανασιάδη Μιχαήλ από τον Αύγουστο 2015 έως Δεκέμβριο 2015 στην αίθουσα 6.

Η έκθεση περιλαμβάνει αυθεντικό μουσειακό υλικό που σχετίζεται με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και εξειδικεύεται στην Μάχη της Κρήτης.

Παράλληλα λειτουργεί μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα για μαθητές και ομάδες επισκεπτών.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Ερωτήσεις για το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα Γ' Λυκείου.

1. Η επιχείρηση κατάληψης της Κρήτης που έμεινε γνωστή ως Μάχη της Κρήτης άρχισε το πρωί της _____ (20^{ης} Μαΐου 1941).
2. Η επιχείρηση κατάληψης της Κρήτης είχε την κωδική ονομασία _____ (Επιχείρηση Ερμής)
3. Βασικότερος στόχος για την κατάληψη του νησιού ήταν το αεροδρόμιο του _____ (Μάλεμε)
4. Στην Μάχη της Κρήτης μετείχαν στρατιώτες από τις ακόλουθες χώρες: _____, _____, _____ (Ελλάδα, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία)
5. Το γνωστότερο έγκλημα του Άξονα λόγω της φωτογραφικής του αποτύπωσης ήταν στο χωριό _____ (Κοντομαρί)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Παράδειγμα φωτογραφιών και καταλογογράφησης συλλογής

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Καταλογογράφηση αντικειμένων:

<u>A/A</u>	<u>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ</u>	<u>ΑΝΑΓΡΑΦΟΜΕΝ Η ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ</u>	<u>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</u>
49	Κρητικό μαχαίρι της εποχής των Βαλκανικών Πολέμων, Χρησιμοποιήθηκε και στην Μάχη της Κρήτης Οικογενειακό κειμήλιο.	-	Μερική οξείδωση στην λάμα
50	Γερμανική ψάθινη θήκη μεταφοράς 3 βλημάτων των 88χλ. Δωρεά Στέλιου Τριπαλιτάκη.	1939	Σώζεται τμηματικά, αρκετές φθορές λόγω της φύσης του υλικού (ξύλο και ψάθα)
51	Γερμανικό βαρέλι μεταφοράς καυσίμου των 200 λίτρων Εύρημα.	1941	Ελαφρά οξείδωση στο μέταλλο, Λείπει η μία από τις δύο στρογγυλές επιφάνειες
52	Γερμανικό αναμνηστικό βιβλίο για την συμμετοχή των Αλεξιπτωτιστών στην Μάχη της Κρήτης	1943	Ελαφρύ κιτρίνισμα στις σελίδες και ελαφρά 'σπασίματα' στην ράχη του βιβλίου
53	Γερμανικό αναμνηστικό βιβλίο για την πορεία του γερμανικού στρατού από την πόλη Karawanken της Αυστρίας μέχρι την Κρήτη	1943	Άριστη
54	Γερμανικό δοχείο μεταφοράς καυσίμου 20 λίτρων Εύρημα.	1941	Ελαφριά οξείδωση στο μέταλλο
55	Γερμανικό κηδεόχαρτο στρατιώτη που έπεσε την 2 ^η μέρα της Μάχης της Κρήτης σε ηλικία 29 χρονών	1941	Άριστη
56	Γερμανικό κράνος μοντέλου M1935 όπως βρέθηκε στην Κρήτη	-	Φέρει χρώματα παραλλαγής ερήμου και έχει ένα ράγισμα στην κορυφή πιθανώς από χτύπημα κατά την διάρκεια της μάχης
57	Γερμανικό κράνος μοντέλου M1935 όπως βρέθηκε στην Κρήτη	-	Ελαφριά οξείδωση στο μέταλλο. Κάποιος κρητικός πρόσθεσε μεταπολεμικά τμήμα υποσιάγωνου κράνους αλεξιπτωτιστή για να 'ολοκληρώσει' το κράνος
58	Γερμανικό δοχείο μεταφοράς καυσίμου 20 λίτρων Δωρεά Χαροκόπου Αντώνη	1942	Είναι βαμμένο μεταπολεμικά με πράσινο και μαύρο χρώμα.
59	Γερμανικό περιβραχιόνιο KRETA για τους στρατιώτες που πολέμησαν στην Κρήτη	-	Άριστη
60	Γερμανικός κάλυκας πυροβόλου αεροσκάφους. Εύρημα από την θαλάσσια περιοχή του αεροδρομίου του Μάλεμε	1941	Φέρει επικαλύψεις από θαλάσσιους μικροοργανισμούς και κοράλλια. Διαθέτει ένα ράγισμα στο χείλος του κάλυκα
61	2 γερμανικοί και ένας γαλλικός (λάφυρο των γερμανών) πυροκροτητές βλημάτων Δωρεά Στέλιου Τριπαλιτάκη	1940	Άριστη
62	Τμήμα (θραύσμα) βρετανικής χειροβομβίδας τύπου Mills. Εύρημα.	-	Άριστη
63	Βρετανικό κράνος. Εύρημα.	1940	Βαριά οξείδωση στο μέταλλο σε σημείο να έχουν δημιουργηθεί τρύπες
64	Βρετανικό μεταλλικό έλασμα για την πρόχειρη επικάλυψη ατελειών του εδάφους σε αεροδιαδρόμους και δρόμους. Εύρημα.	-	Ελαφριά οξείδωση στο μέταλλο

**Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων**

65	Ανω τμήμα θήκης μεταφοράς γερμανικού βλήματος 150χιλ. Δωρεά Στέλιου Τριπαλιτάκη	-	Ελαφριά οξείδωση στο μέταλλο
66	Συλλογή από συμμαχικούς και γερμανικούς κάλυκες αντιαεροπορικών πυροβόλων. Ευρήματα.	1922-1941	Αρκετή οξείδωση στα μέταλλα
67	Τμήμα άγνωστου αεροσκάφους όπως βρέθηκε στο αεροδρόμιο του Μάλεμε. Εύρημα.	-	Αρκετή διάβρωση από την θάλασσα

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

Ιστορική εισαγωγή στην Μάχη της Κρήτης

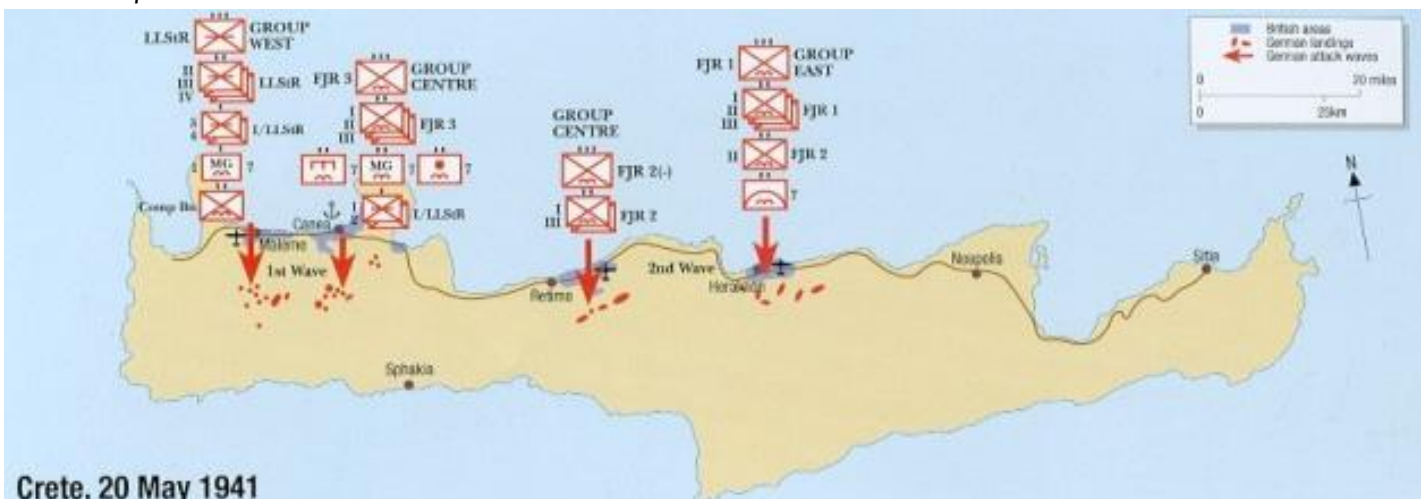
Υστερα από την ιταλική επίθεση της 28^{ης} Οκτωβρίου στα ελληνοαλβανικά σύνορα βρετανικές δυνάμεις αναλαμβάνουν την κατοχή της Κρήτης. Η ιταλική επίθεση αποτυγχάνει με τους Ιταλούς να απωθούνται πέρα από τις πρώτες γραμμές εξόρμησής τους και η Ελλάδα ζει στιγμές απέραντης χαράς και ηρωισμού. Ο Χίτλερ βλέποντας αυτή την εξέλιξη των γεγονότων αποφασίζει να συνδράμει στον αγώνα κατά της Ελλάδας και να αποτρέψει μια ταπεινωτική ήττα για τις δυνάμεις του Άξονα. Έτσι με την επιχείρηση *Marita* αρχίζει η επίθεση του πανίσχυρου γερμανικού στρατού στα ελληνοβουλγαρικά πλέον σύνορα. Η Ελλάδα αντιστέκεται σθεναρά αλλά η μοίρα των στρατευμάτων είναι προδιαγεγραμμένη καθώς υστερούν αριθμητικά, ποιοτικά και εμπειρικά σε όλους τους τομείς.

Με το πέρας των συγκρούσεων αρχίζει η εκκένωση της Ηπειρωτικής Ελλάδας από τα συμμαχικά στρατεύματα προς Νότο. Προορισμός είναι η Κρήτη και η υπεράσπιση της μεγαλονήσου από τις δυνάμεις του Άξονα που θα τους έδινε ένα πολύτιμο έδαφος για εξορμήσεις προς τα συμμαχικά στρατεύματα στην Αφρική. Από την Κρήτη επίσης ο Άξονας θα μπορούσε να ανεφοδιάζει τον στρατηγό Ρόμελ που πολεμάει τους βρετανούς στην Αφρική. Δίκαια λοιπόν η Κρήτη είχε ονομαστεί 'σταθερό αεροπλανοφόρο'.

Οι συμμαχικές δυνάμεις απομακρύνονται τάχιστα προς την Κρήτη με ό,τι μέσο είναι δυνατόν να βρεθεί, ακόμα και με ευτελή ψαροκάϊκα αφήνοντας πίσω πολύτιμο βαρύ εξοπλισμό. Η σημασία της απώλειας αυτής θα φανεί σε λίγους μήνες που γερμανικά στρατεύματα θα επιτεθούν στην Κρήτη και οι Βρετανοί θα κληθούν να τους αντιμετωπίσουν με πενιχρά μέσα χωρίς βαρύ οπλισμό, με ελάχιστα άρματα και χωρίς καθόλου αεροπορική υποστήριξη.

Το πρωινό της 20^{ης} Μαΐου 1941 αρχίζει η επιχείρηση *Mercury*, η από αέρος κατάληψη του νησιού με την χρήση αλεξιπτωτιστών. Είναι η πρώτη στην ιστορία μαζική χρήση του επίλεκτου αυτού σώματος που αποτελεί την αφρόκρεμα του γερμανικού στρατού. Διαθέτουν τον καλύτερο εξοπλισμό, μεγάλη πείρα και έχουν περάσει σκληρότατη εκπαίδευση. Στόχος αυτών των στρατευμάτων είναι αεροδρόμια-κλειδιά ύστερα από την κατάληψη των οποίων θα μπορούσαν να συνδράμουν τους αλεξιπτωτιστές και άλλες μονάδες του γερμανικού στρατού με άντρες, εφόδια και λοιπό πολεμικό υλικό.

Οι πρώτες μάχες γίνονται στην δυτική Κρήτη στα βόρεια του νησιού, γύρω από το αεροδρόμιο του Μάλεμε και του παρακείμενου λόφου με την κωδική ονομασία Λόφος 107. Εκεί ρίχνονται αλεξιπτωτιστές και στον διπλανό ποταμό Ταυρωνίτη προσγειώνονται ανεμοπλάνα που μεταφέρουν περισσότερους αλεξιπτωτιστές και ελαφρύ εξοπλισμό. Μάχες δίνονται και σε δυνάμεις που προσγειώνονται κοντά στην πόλη του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Οι αμυνόμενες δυνάμεις μαζί με την συνδρομή σύσσωμου του άμαχου κρητικού λαού καταφέρνουν και προκαλούν τρομακτικές απώλειες στις επιτιθέμενες γερμανικές δυνάμεις πολεμώντας κυριολεκτικά με οτιδήποτε έβρισκαν και θεωρούσαν ότι μπορεί να θανατώσει (παλαιές κυνηγετικές καρμπίνες, όπλα του προηγούμενου αιώνα από τις μάχες εναντίον των Τούρκων, μαχαίρια, γεωργικά εργαλεία, μαγκούρες ακόμα και πέτρες). Οι απώλειες των επιτιθέμενων είναι τόσο βαριές που οι υπεύθυνοι στρατηγοί βρίσκονται πολύ κοντά στο να ανακαλέσουν την συνέχιση της επιχείρησης. Καλούνται να αποφασίσουν εάν θα τερματιστεί η επίθεση ή εάν θα ρισκάρουν με κίνδυνο να αντιμετωπίσουν ένα φιάσκο. Αποφασίζουν το δεύτερο και συνεχίζουν να πιέζουν με όσες δυνάμεις μπορούν. Σε αυτό το σημείο παίζει βασικό ρόλο η ολιγωρία που επέδειξε ο Βρετανός διοικητής Frayberg στο να αντιληφθεί την άσχημη κατάσταση των επιτιθέμενων και να τους αποτελειώσει με μία αντεπίθεση. Αυτό συνέβη διότι οι επικοινωνίες είχαν διακοπεί λόγω των βομβαρδισμών της γερμανικής πολεμικής αεροπορίας. Έτσι ο Frayberg θεώρησε ότι το κομβικό αεροδρόμιο δεν μπορούσε να κρατηθεί και υποχώρησε. Χαρακτηριστικό είναι πως το αεροδρόμιο και ο λόφος 107 από τον οποίο οι αμυνόμενοι έλεγχαν το αεροδρόμιο έμειναν για 2 ώρες χωρίς καμία πλευρά να τα ελέγχει με τους μεν Βρετανούς να οπισθοχωρούν και τους δε Γερμανούς να μην τολμούν να πλησιάσουν. Όταν συνειδητοποίησαν οι Γερμανοί ότι η φρουρά τα έχει εγκαταλείψει τα κατέλαβε επειγόντως και κάλεσε ενισχύσεις. Από την στιγμή που τα πρώτα γερμανικά αεροπλάνα προσγειώθηκαν εν μέσω εντονότατου πυρός στο Μάλεμε η Μάχη της Κρήτης είχε ουσιαστικά λήξει με την οριστική ημερομηνία λήξης να είναι απλό ζήτημα χρόνου. Από εδώ και στο εξής οι Γερμανοί φέρνουν φρέσκα και πολυάριθμα στρατεύματα αδιάκοπα στο νησί με πλήθος εξοπλισμού που ανακουφίζει τους κατακερματισμένους αλεξιπτωτιστές.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Τα συμμαχικά στρατεύματα υποχωρούν από παντού προς τις νότιες ακτές μη έχοντας τρόπους να αντισταθούν στην συντριπτική υπεροπλία των επιτιθέμενων και μεγάλο μέρος εκκενώνεται προς την Αφρική για να συνεχίσουν εκεί τον αγώνα. Μεγάλο μέρος των Βρετανών μένει στο νησί και αιχμαλωτίζεται ή φυγαδεύεται από τους ντόπιους ή καταφεύγει στα βουνά για να συνεχίσει με τις πολυάριθμες ομάδες αντίστασης τον αγώνα.

Ύστερα από 10 μέρες μάχης (αριθμός μεγάλος για το γόητρο του Άξονα μιας και ολόκληρη η Γαλλία είχε κατακτηθεί σε μόλις 7 μέρες) η Μάχη της Κρήτης έχει λήξει και αρχίζει η κατοχή της Κρήτης με τον Χίτλερ να διατάζει να μην ξαναχρησιμοποιηθούν οι επίλεκτοι αλεξιπτωτιστές σε μαζικές επιχειρήσεις αλλά ως επίλεκτο πεζικό πλέον μιας και το κόστος σε ανθρώπινες ζωές είναι φρικιαστικό. Από τους 10.000 επιτιθέμενους χάθηκαν 7.000 μαζί με την καταστροφή 220 πολύτιμων αεροσκαφών που θα λείψουν στις μελλοντικές επιχειρήσεις των Γερμανών.

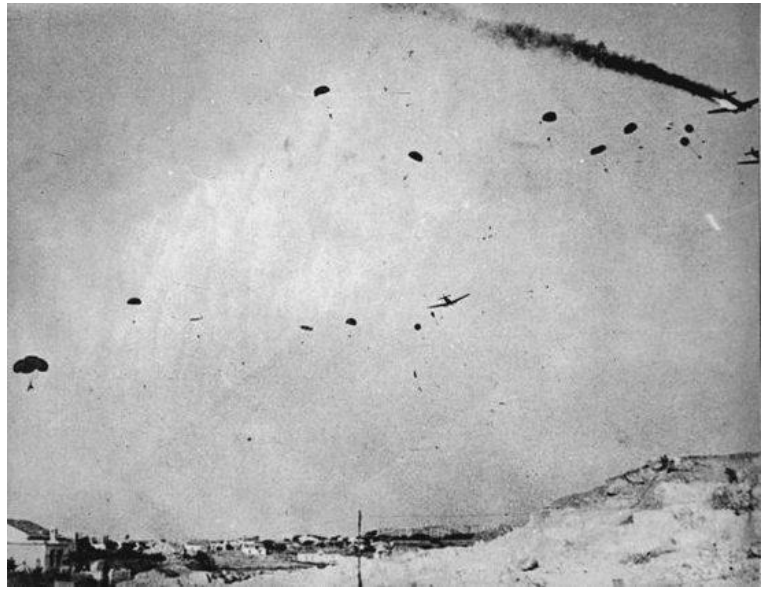
Η Κρήτη πλέον μένει απροστάτευτη να υποστεί το μένος των Γερμανών για την συμμετοχή των αμάχων στον αγώνα (κάτι που δεν συμβάδιζε με το σκεπτικό τους ως προς την διεξαγωγή του ορθόδοξου πολέμου). Έτσι λαμβάνουν χώρα άπειρες εκτελέσεις αμάχων, εξολοθρεύσεις όλου του αντρικού πληθυσμού χωριών με πιο γνωστή στο Κοντομαρί Χανίων εξαιτίας του φωτογραφικού φιλμ που απεικονίζει όλη την εκτέλεση και την πυρπόληση του χωριού Κάνδανος για την ένοπλη αντίσταση των πολιτών στα προελαύνοντα γερμανικά στρατεύματα(βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V), πυρπολησμοί χωριών και εκ θεμελίων ισοπέδωσή τους σε καθημερινή πλέον βάση για όλη την διάρκεια της κατοχής. Η Κρήτη πλήρωσε βαρύτατο τίμημα διότι από την πρώτη στιγμή της μάχης μέχρι την τελευταία ώρα της κατοχής ο πληθυσμός δεν σταμάτησε να αντιστέκεται είτε ένοπλα από τα βουνά είτε με πράξεις δολιοφθοράς και κατασκοπείας προκαλώντας συνέχεια πονοκεφάλους στους εκάστοτε διοικητές του νησιού μιας και ήταν ανίκανοι να ελέγξουν και να μετριάσουν αυτές τις ενέργειες όσο σκληρά αντίποινα και αν λάμβαναν. Οι σύμμαχοι βρίσκουν λοιπόν το τέλειο έδαφος για πράξεις δολιοφθοράς ρίχνοντας συνεχώς πολεμοφόδια στους Κρητικούς και αποστέλλοντας μυστικά πράκτορες και αξιωματικούς για να ενδυναμώσουν την αντίσταση. Κορυφαίο παράδειγμα αντίστασης και μοναδικό σε ολόκληρη της ιστορία αποτελεί η απαγωγή του Στρατηγού και διοικητή της Κρήτης Kreipe το βράδυ της 26^{ης} Απριλίου 1944 από τον Βρετανό αξιωματικό Patrick Leigh Fermor και τους Κρητικούς συνεργάτες του με αποτέλεσμα την καταστροφή του χωριού Ανώγεια και την εξολόθρευση όλου του αρσενικού πληθυσμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

Φωτογραφικό υλικό

Μάχη της Κρήτης

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Ρήψεις αλεξιπτωτιστών κατά την πρώτη ημέρα της επίθεσης.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Bundesarchiv, Bild 101-108-0237-22
Foto: Weisler, Franz Peter | 1941 Mai - Juni

1.

2.

Bundesarchiv, Bild 141-0848
Foto: o.Ang. | 1941 Mai - Juni

3.

Οι απώλειες σε άντρες και υλικό τρομοκρατεί τους Γερμανούς υπεύθυνους της επιχείρησης.

1. Γερμανός αλεξιπτωτιστής νεκρός αφού κατά την προσγείωση σκάλωσε το αλεξίπτωτό του σε κλαδιά ελιάς και βρήκε τον θάνατο από στρατιώτες ή πολίτες μη μπορώντας να αμυνθεί.
2. Πρόχειρο γερμανικό νεκροταφείο. Γερμανός αλεξιπτωτιστής και ορεινός κυνηγός αντικρίζουν θλιμμένοι το τίμημα της νίκης τους.
3. Κατεστραμμένα γερμανικά αεροπλάνα στο αεροδρόμιο του Μάλεμε.

Πίνακες ζωγραφικής

Σημαντικό ρόλο για την δημοσίευση των κατορθωμάτων των Συμμαχικών δυνάμεων και των Κρητικών κατά την διάρκεια της Μάχης της Κρήτης αποτέλεσαν οι πίνακες ζωγραφικής ξένων και εγχώριων καλλιτεχνών εμπνευσμένοι από την μάχη. Συχνότερα απεικονίζεται η ηρωική μορφή του απλού κρητικού πολίτη να μάχεται με πενιχρά μέσα διότι αυτό ήταν που εξήπτε την φαντασία του καλλιτέχνη.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Κοντομαρί Χανίων

Στις 2 Ιουνίου 1941, στο χωριό Κοντομαρί Χανίων, οι Γερμανοί εκτέλεσαν 23 άνδρες, ως αντίποινα για τις εκτελέσεις και τη σφαγή πολλών Γερμανών αλεξιπτωτιστών, που είχαν πέσει μέσα στους θάμνους. Πτώματα Γερμανών είχαν εντοπιστεί κοντά στο χωριό. Οι Γερμανοί όρμησαν στα σπίτια, έβγαλαν όλο τον κόσμο έξω, ξεχώρισαν τους άνδρες και τους εκτέλεσαν σε παρακείμενο ελαιώνα. Η εκτέλεση έγινε από ομάδα αλεξιπτωτιστών υπό την ηγεσία του ανθυπολοχαγού της Luftwaffe, Horst Trebes και τη διαταγή του στρατηγού Kurt Student και ήταν η πρώτη μαζική εκτέλεση αμάχων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

(Οι φωτογραφίες προέρχονται από τα γερμανικά αρχεία)

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Ευρωσάβη, Bild 1011-100-0225-20
Foto: Weisker, Franz Peter (12. Juni 1941)

Ευρωσάβη, Bild 1011-100-0225-23
Foto: Weisker, Franz Peter (12. Juni 1941)

Ευρωσάβη, Bild 1011-100-0225-29
Foto: Weisker, Franz Peter (12. Juni 1941)

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Βαλκάνινη, Bild 1811-108-8535-28
Foto: Weisler, Franz Peter 12. Juni 1941

Βαλκάνινη, Bild 1811-108-0625-20
Foto: Weisler, Franz Peter 12. Juni 1941

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Bundesarchiv, Bild 101i 158-025-30
Foto: Weiler, Franz Peter 12. Juni 1941

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας
Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Bundesarchiv, Bild 183-100-0325-31
Foto: Weisler, Franz Peter | 2. Juni 1941

Bundesarchiv, Bild 181-100-0527-04
Foto: Weisler, Franz Peter | 2. Juni 1941

Κάνδανος Χανίων

Μία μέρα μετά την εκτέλεση στο χωριό Κοντομαρί (3 Ιουνίου 1941) οι Γερμανοί ισοπεδώνουν την Κάνδανο Χανίων. Αιτία είναι η αντίσταση που πρόβαλαν οι κάτοικοι του χωριού αλλά και των γύρω οικισμών σε ομάδες του γερμανικού στρατού για δύο μέρες. Από τις 23 Μαΐου μέχρι και τις 25 οι Κρητικοί εμποδίζουν τον γερμανικό στρατό να προελάσει και να καταδιώξει υποχωρούντες Βρετανούς στρατιώτες που βαδίζουν προς τις νότιες ακτές του νησιού. Στις μάχες που γίνονται σκοτώνονται 25 Γερμανοί στρατιώτες. Έτσι αποφασίζεται η εκ θεμελίων ισοπέδωση του χωριού. Οι κάτοικοι προλαβαίνουν και φεύγουν στα βουνά και γλιτώνουν την εκτέλεση. Οι Γερμανοί γκρεμίζουν ολόκληρο το χωριό και τοποθετούν μαρμάρινες πλάκες με εγχάρακτες επιγραφές που αιτιολογούν αυτήν τους την πράξη. Είναι η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία που ο δράστης αφήνει επεξήγηση για το έγκλημά του.

Γερμανοί στρατιώτες στέκονται μπροστά από τις επιγραφές που τοποθέτησαν οι ίδιοι στην είσοδο της Κανδάνου.

Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Ακριβή αντίγραφα των πινακίδων όπως υπάρχουν στο μνημείο του χωριού. Οι αυθεντικές υπάρχουν στο μουσείο του χωριού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

Μέθοδος γραφής λεζαντών Ekavv

Κανόνες συγγραφής κειμένων με τη μέθοδο Ekavv

Τι πρέπει να τηρούμε:

- § Χρήση απλής γλώσσας για να εκφράσουμε σύνθετες έννοιες.
- § Κανονική σειρά λέξεων (όπως στον προφορικό λόγο).
- § Μία κύρια ιδέα σε κάθε σειρά. Το τέλος κάθε γραμμής να συμπίπτει με τη νοηματική ολοκλήρωση μιας φράσης.
- § Κάθε γραμμή να περιλαμβάνει γύρω στους 45 χαρακτήρες (γράμματα αλφαβήτου).
- § Το κείμενο να χωρίζεται σε μικρές παραγράφους των τεσσάρων ή πέντε γραμμών η καθεμία.
- § Να υπάρχουν φυσικές παύσεις.
- § Χρήση ενεργητικής φωνής.
- § Αναφορά υποκειμένου στην αρχή της πρότασης.
- § Χρήση «ποιητικού» λόγου, ρυθμός στο λόγο.
- § Ανάγνωση «μεγαλοφώνως» των κειμένων.
- § Συντονισμός συγγραφής κειμένων με το σχεδιασμό της έκθεσης.
- § Αξιολόγηση κειμένων από τρίτους.

Τι πρέπει να αποφεύγουμε κατά τη συγγραφή κειμένων

- § Δευτερεύουσες προτάσεις,
- § Σύνθετους επιθετικούς και επιρρηματικούς προσδιορισμούς.
- § Δυσκολονόητες εκφράσεις.
- § Χρήση παθητικής φωνής.
- § Περιττά επιρρήματα.
- § Ενωμένες με παύλα λέξεις στο τέλος της πρότασης.
- § Μεγάλες παραγράφους.
- § Ομοιόμορφα μεγάλα κείμενα με «εγκυκλοπαιδικές πληροφορίες».
- § Αναλυτικές περιγραφές και λεπτομερή πληροφόρηση.
- § Πολύ επίσημο ύφος.
- § Πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη γραμματοσειρά.
- § Χρώματα και φωτισμό που κουράζουν τους επισκέπτες.

Παράδειγμα εφαρμογής μεθόδου Ekarn για την έκθεση της ιδιωτικής συλλογής Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Περικάρπιο KRETA.

Δίνεται σε όλα τα Γερμανικά στρατεύματα
που μάχονται για την κατάληψη της Κρήτης.

Τοποθετείται στη στολή στον αριστερό βραχίονα.

Αποτελεί τιμητική διάκριση.

Η απονομή του εγκρίνεται από το Γ' Ράιχ στις 16 Οκτωβρίου 1942.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII

Ελληνικό Νομικό πλαίσιο

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 153, 28 Ιουνίου 2

Σελίδα 8

3010

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

4. Σε περίπτωση προσωρινής στέρησης της κατά προορισμό χρήσης του όλου ή μέρους ακινήτου μέσα στο οποίο υπάρχουν μνημεία ή άλλων παρακείμενων ακινήτων, εάν κρίνεται απαραίτητο για την προστασία των μνημείων αυτών, κάθε αιγόμενος μπορεί να υποβάλει αίτηση για αποζημίωση, για τον προσδιορισμό της οποίας εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 2.

5. Σε περίπτωση ουσιαστού οριστικού περιορισμού ή οριστικής στέρησης της κατά προορισμό χρήσης τμήματος του ακινήτου, που απαιτείται για την προστασία του μνημείου, η αποζημίωση καταβάλλεται για το τμήμα αυτό, μόνο εάν ο περιορισμός ή η στέρηση δεν επιφέρει ουσιαστικό οριστικό περιορισμό ή οριστική στέρηση της κατά προορισμό χρήσης του όλου ακινήτου, οπότε καταβάλλεται η αποζημίωση που προβλέπεται στην παράγραφο 3.

6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη επιτροπής, διαπιστώνεται εάν συντρέχει περίπτωση καθολικής αποζημίωσης κατά τις παραγράφους 4 έως 5, καθώς και το ύψος της. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού καθορίζεται η συγκρότηση και οι αρμοδιότητες της επιτροπής, η διαδικασία κατά την οποία γνωμοδοτεί, τα στοιχεία που λαμβάνει υπόψη, το είδος και ο τρόπος καταβολής της αποζημίωσης και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

7. Σε περίπτωση κατά την οποία το ποσό που έχει ή προβλέπεται να καταβληθεί ως αποζημίωση λόγω στέρησης ή περιορισμού χρήσης ακινήτου, προσεγγίζει την αξία του ακινήτου τότε αυτό κηρύσσεται απαλλοτριωτέο.

8. Η προστασία ή η ανάδειξη μνημείων που βρίσκονται σε ακίνητα ιδιοκτησίας Ο.Τ.Α., Ν.Π.Δ.Δ., εκκλησιαστικών νομικών προσώπων, Ν.Π.Ι.Δ. του ευρύτερου δημόσιου τομέα και ιδρυμάτων ή αστικών μη κερδοσκοπικών εταιρειών που έχουν μεταξύ άλλων ως σκοπό την ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, θεωρείται ότι εντάσσεται στην κατά προορισμό χρήση των ακινήτων αυτών.

9. Σε περίπτωση επιβολής ουσιαστών περιορισμών στους όρους δόμησης ακινήτου για τους οποίους δεν προβλέπεται αποζημίωση ή μεταφορά συντελεστή δόμησης, μπορεί να καταβάλλεται μη χρηματική αποζημίωση στον ιδιοκτήτη, το είδος, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία καθορισμού της οποίας καθορίζονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος Χωροταξίας, και Δημόσιων Έργων και Πολιτισμού.

10. Οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως 9 του άρθρου αυτού εφαρμόζονται και στην περίπτωση καθορισμού ζωνών σύμφωνα με τα άρθρα 13, 14, 16 και 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΙΝΗΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 20

Διακρίσεις κινητών μνημείων - Χαρακτηρισμός

1. Στα κινητά μνημεία περιλαμβάνονται:
  - α) αυτά που χρονολογούνται έως και το 1453,
  - β) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έ-

ως και το 1030 και αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάστηκαν από ακίνητα μνημεία, καθώς και οι θρησκευτικές εικόνες και λειτουργικά αντικείμενα της ίδιας περιόδου.

γ) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830, δεν υπάγονται στην περίπτωση β' και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

δ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους και

ε) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανώνονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

2. Τα αρχαία κινητά μνημεία που υπάγονται στις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 1 προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε δικαστικής πράξης. Τα πολιτιστικά αγαθά των περιπτώσεων γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

3. Περίληψη της εισήγησης αποστέλλεται στις τελωνειακές, λιμενικές και αστυνομικές αρχές. Η εισήγηση κοινοποιείται στον κύριο ή και τον κάτοχο, οι οποίοι είναι δυνατόν να υποβάλουν αντιρρήσεις μέσα σε ένα (1) μήνα από την κοινοποίηση. Τα αποτελέσματα του χαρακτηρισμού επέρχονται από την κοινοποίηση της εισήγησης και αίρονται εάν η απόφαση χαρακτηρισμού δεν εκδοθεί εντός εφμήνου από την κοινοποίηση.

4. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή της διάταξης αυτής. Για το χαρακτηρισμό μνημείων της περίπτωσης ε' της παραγράφου 1 απαιτείται προηγούμενη συναίνεση του δημιουργού τους, εφόσον διατηρεί την κυριότητα τους.

5. Η απόφαση χαρακτηρισμού που εκδίδεται σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους μπορεί να ανακαλείται μόνο για πλήρη περί τα πράγματα. Η απόφαση ανάκλησης του Υπουργού Πολιτισμού εκδίδεται κατά τη διαδικασία των παραγράφων 2 και 3 και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται με εισήγηση της Υπηρεσίας, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί, και εφόσον, να χαρακτηρίζονται μνημεία, ορισμένες κατηγορίες κινητών πολιτιστικών αγαθών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη κοινωνική, τεχνική, λαογραφική, εθνολογική ή εν γένει ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σημασία, εφόσον απαντούν, ο ατομικός προσδιορισμός τους είναι δυσχερές και συντρέχει κίνδυνος απώλειας ή καταστροφής τους.

7. Η ανάκληση της απόφασης χαρακτηρισμού μεμονωμένου μνημείου που έχει εκδοθεί σύμφωνα με τις διατά-

άλλου κινητού μνημείου ευθύνονται για την ασφάλεια και τη διατήρησή του. Οφείλουν να γνωστοποιούν στην Υπηρεσία τον ακριβή τόπο φιλοξενίας του, κάθε μετακίνησή του στην οποία προτίθενται να προβούν καθώς και τυχόν απώλειά του. Οφείλουν επίσης να επιτρέψουν την περιοδική ή έκτακτη επιθεώρησή του από την Υπηρεσία ύστερα από έγγραφη ειδοποίηση, να την ειδοποιούν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για κάθε γεγονός που είναι δυνατόν να το θέσει σε κίνδυνο και να ακολουθούν τις υποδείξεις της. Αν το μνημείο διατρέχει άμεσο κίνδυνο υφάρδας, απώλειας ή καταστροφής, η Υπηρεσία μπορεί να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα και να καταλογίσει τις σχετικές δαπάνες στον κύριο ή τον κάτοχο του μνημείου ή να αποφασίσει τη μεταφορά του προς φιλοξενία σε δημόσια μουσείο ή άλλο κατάλληλο χώρο, μέχρις ότου εκλείψει οριστικά ο κίνδυνος.

2. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου και ο κύριος αρχαίου ή άλλου κινητού μνημείου υποχρεούνται να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα συντήρησης σύμφωνα και με τις διατάξεις του άρθρου 43. Αν η Υπηρεσία κρίνει ότι η συντήρησή είναι ανεπαρκής, λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, διατηρώντας τη δυνατότητα να καταλογίσει το σύνολο ή μέρος της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υποχρέων, σύμφωνα με τις σχετικές περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων διατάξεις.

3. Αν ο κάτοχος κινητού αρχαίου ή ο κύριος αρχαίου ή άλλου κινητού μνημείου αποβιώσει, ο κληρονόμος ή ο εκτελεστής της διαθήκης ή ο κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας υποχρεούνται να ειδοποιήσουν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την Υπηρεσία και να διασφαλίσουν προσωρινά τα αντικείμενα μέχρις ότου αυτή επιληφθεί. Ανλυθεί το νομικό πρόσωπο που έχει την κυριότητα ή κατοχή μνημείου, τις υποχρεώσεις αυτές έχουν οι νόμιμοι κατά το χρόνο λύσης εκπρόσωποί του.

Άρθρο 28

Μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας κινητών μνημείων

1. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου που χρονολογείται έως και το 1453, μπορεί να μεταβιβάσει την κατοχή του αφού γνωστοποιήσει στην Υπηρεσία την πρόθεσή του και τα στοιχεία του υποψήφιου κατόχου, ο οποίος υποχρεούται να υποβάλει αίτηση για άδεια κατοχής που χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23. Η σχετική πράξη εκδίδεται μέσα σε εύλογο χρόνο. Μεταβίβαση που γίνεται χωρίς την άδεια αυτή είναι άκυρη και τα κινητά μνημεία αναλαμβάνονται χωρίς διατυπώσεις από το Δημόσιο.

2. Η μεταβίβαση αιτία θανάτου της κατοχής μνημείων της προηγούμενης παραγράφου είναι δυνατή υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 23, ειδίως να αρχαία αναλαμβάνονται από το Δημόσιο.

3. Η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου που ανήκει σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, σε Ο.Τ.Α. ή σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, είναι δυνατή με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ειδίως να είναι άκυρη. Με την παραπάνω απόφαση μπορεί να επιβάλλονται όροι ως προς το πρόσωπο προς το οποίο πρόκειται να μεταβιβαστούν τα μνημεία. Σε περίπτωση πώλησης, το Δημόσιο

μπορεί να ασκήσει δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή εντός τριών (3) μηνών από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

4. Η μεταβίβαση μνημείων που ανήκουν σε εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα, άλλα νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων που εκπροσωπούν βραχέες ή δόγματα επιτρέπεται, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, προς άλλα τέτοια πρόσωπα ή ενώσεις, στο Δημόσιο, σε Ο.Τ.Α., σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που αποτελούν αναγνωρισμένα μουσεία του άρθρου 45, ειδίως να είναι άκυρη.

5. Η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου, εκτός αυτών των παραγράφων 3 και 4, επιτρέπεται μετά από προηγούμενη γνωστοποίηση στην Υπηρεσία της σχετικής πρόθεσης, των στοιχείων του προσώπου προς το οποίο πρόκειται να μεταβιβασθεί, και, σε περίπτωση πώλησης, της τιμής και εφόσον παρέλθει χρονικό διάστημα ενός (1) μηνός από τη γνωστοποίηση χωρίς το Δημόσιο να ασκήσει δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή. Η μεταβίβαση που έγινε χωρίς τη γνωστοποίηση αυτή είναι άκυρη.

6. Σε περίπτωση πώλησης μνημείων με δημοπρασία ή δημόσιο πλειστηριασμό, προτιμώνται στην ίδια τιμή, κατά σειρά, το Δημόσιο, τα μουσεία του άρθρου 45 και οι συλλέκτες μνημείων.

7. Όποιος αποκτά την κυριότητα μνημείου αιτία θανάτου οφείλει να ειδοποιεί σχετικά την Υπηρεσία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση.

8. Ο κύριος μνημείου μπορεί να το μεταβιβάσει στο Δημόσιο σε τιμή που συμφωνείται ή ειδίως ορίζεται από την εκτιμητική επιτροπή της διατάξης της παραγράφου 11 του άρθρου 73.

Άρθρο 29

Υποχρεώσεις κατόχων και κυρίων κινητών μνημείων για τη μελέτη και έκθεσή τους

1. Οι κάτοχοι κινητών αρχαίων που χρονολογούνται έως και το 1453, καθώς και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, που είναι κύριοι ή κάτοχοι κινητών αρχαίων ή νεότερων μνημείων, οφείλουν να διευκολύνουν τη φωτογράφιση και μελέτη των μνημείων από ειδικούς επιστήμονες στους οποίους χορηγείται σχετική άδεια από την Υπηρεσία.

2. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο οφείλουν επίσης να βέτουν τα προαναφερμένα μνημεία για εύλογο χρονικό διάστημα στη διάθεση της Υπηρεσίας αν αυτή το ζητήσει προκαμμένου να εκτεθούν στο κοινό εντός ή εκτός της ελληνικής επικράτειας. Αν τα μνημεία υποστούν φθορά ή απολεσθούν κατά το χρονικό διάστημα που δεν βρίσκονται στην κατοχή τους, το Δημόσιο υποχρεούται σε αποζημίωση.

Άρθρο 30

Αγωγή για την ανεύρεση και διεκδίκηση κινητών μνημείων

1. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου προστατεύεται έναντι τρίτων ως νομίας και απολαμβάνει την αυτοδύναμη προστασία της νομής, δικαιούται δε να ασκήσει παράλληλα με το Δημόσιο τις αγωγές αποβολής και διαταράξεως της νομής. Αν το αρχαίο έχει εξαχθεί παράνομα, η διεκδίκηση